

Poština plačana v gotovini

ZIVLJENJE IN SVET

19 L J U B L J A N A 32

Štev. 8.

21. avgusta 1932.

Knjiga 12

ZIVLJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franka. ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NACELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA ŠT. 8: Kako si astronomi zamišljajo konec sveta. — Dr. Josip Rožman: Od metulja do svile. — Dr. Ivan Lah: Vihar v koioniji (Konec). — Ali so postvri razumne? — Besede, ki jih vsak dan slišimo. — Slike iz življenja in sveta. — Edouard de Keyser: Zobje. — Dr. Stanko Jug: Marseille. — Zakonska morala pri divjakih. — Izgubljena mornarica. — Sveto mesto Niko. — Seattle, pacifične Benetke. — Simbol svobode. — Lenora v latinščini. — Japonska v sliki in besedi (Nadaljevanje). — Šah. — Živci sodobnega človeka. — Humor.

Živci sodobnega človeka

Časi, v katerih živimo, niso najbolj rožnati, in zato ni čudno, če imaš vsaj vsak dan po enkrat priložnost, da se pošteno razburiš. To življenje v stalni napetosti seveda ne ostane brez posledic za naše živčno in duševno razpoloženje. Kamorkoli prideš in kjerkoli opazuješ ljudi, povsod lahko vidiš, da so vsi razburjeni in nestrpni in se za vsak najmanjši povod odzivajo zelo nepremišljeno in včasih kar nenormalno. Poglejte n. pr. za primer samo na postajališče cestne železnice, kjer se stalno odigravajo prav nepotrebni razburiljivi prizori; vsakdo je takoj pripravljen za prepir s sprevednikom, če voh odide prej, preden se ni skrcal zadnji potnik, in le malo je takih, ki bi bili — če je vozilo dovolj nabito — obzirni proti sosedu. Sličnih primerov prekomerne razdraženosti je v vsakdanjem življenju na kupe; še mnogo neprijetnejše so posledice takšnih živčnih naskokov v političnem življenju, kjer povzročajo lahko dolgočasne zapletljive in nerazrešljive probleme.

S psihološkega vidika je normalna reakcija organizma na vnanje dražljaje odvisna od tega, kako je organizem ohranjen. Dražljaj — vsak vnanji vpliv na živčni sistem — mora biti dovolj močan, da ga organizem sploh občuti. Če organizem ni popolnoma normalen, povzročajo na njem reakcije tudi takšni dražljaji, ki bi ostali sicer neopaženi. Pri večjih dražljajih razdražene organizma je ta reakcija sorazmerno močnejša kot pri zdravem. Danes živi mnogo ljudi v takšni preveliki razdraženosti — ki se da v ostalem znanstveno določiti in izmeriti —, ne da bi se tega stanja zavedali; še manj pa se zavedajo tega, da napetost, s katero deluje njihov živčni sistem, polagoma izrablja ta važni del organizma.

Kakšni pa so vnanji znaki človeka, ki je preko mere razburjen? Razburjenje je — tako bi rekli — domena vegetativnega živčnega sistema, torej onega dela, ki ni pod neposrednim vplivom človekove volje. Vagus in sympathicus sta ona dva glavna in v znanosti najbolj zanimiva živca, ki sta v posebni zvezi z vnanjimi znaki notranjih pretresljajev in kažeta, če jih tedaj preiščemo, gotove spremembe. Ta dva živca povzročata ob takšnih prilikah spremenljivost kože, motnje v prebavnih organih in povsod drugod, kjer se na zunaj pojavljajo znaki duševne prenapetosti. Prav ta dva živca sta kriva tudi znanih povečanih zenic, ki jih že od davna označujejo kot posebne znake razburjenih »histeričnih« zastopnic šibkega spola. Končno pozna vsak laik in še bolj zdravnik one neurejene in vihrave kretnje razburjenih ljudi, ki se zelo značilno prenašajo dalje na pisavo. Sicer pa se dajo takšni tresljaji ugotoviti že pri mnogo manj natečenih gibih kot pri pisanju; za merjenje teh naglih kretnj ima znanost posebne priprave, ki zaznamujejo najfinejše oblike nervoznosti, ne da bi bolnik ta poskus sploh opazil. Priprava beleži krivuljo, po kateri lahko zdravnik — če je treba — točno določi, ali je bilo razburjenje res posledica notranjih motenj ali pa samo namišljeno.

Zdravniška veda zaradi raznoličnosti v pojavih živčne razdraženosti dosedaj še ni mogla najti poti za vse posebne pogoje vsakega posameznega bolnika. V ostalem pa ima v bromu, motovilcu in lahkih uspevalih sredstva, s katerimi lahko lajša in zmanjša živčno napetost. Sicer pa običajno ne zadostuje samo zdravljenje simptomov

(Nadaljevanje na predzadnji strani).

ZIVLJENJE IN SVET

STEV. 8.

V LJUBLJANI, 21. AVGUSTA 1932.

KNJIGA 12.

»V FINANCIH VISAVAH«

Hladnokrvno stoji delavec na železni gredi in gleda na newyorško finančno četrt. —
Nekoliko na desno med nebotalniki se vidi klasično pročelje newyorške borze.

Kako si astronomi zamišljajo konec sveta

Ceprav se gibljejo »miroljubne« zvezde v urejenih potih, kakor so stožkosečnice elipsa, parabola ali hiperbola, vendar se dogaja v vsemirju mnogo ogromnih katastrof. Angleški profesor Wylie je izračunal, da švigne dnevno v sezoni meteorjev okoli 800 milijonov teh kozmičnih teles skozi zemeljsko ozračje, ki se deloma zaradi trenja z zemeljsko atmosfero razblinijo, deloma pa, ako so njih telesa večja, švignejo skozi ozračje iz območja naše zemlje.

Morda prihajajo iz polja tisočih planetoidov, ki so jih odkrili med Marsom in Jupitrom, ali pa iz kakšnega drugega sončnega sistema. Gotovo pa je, da je med nami in nam najbližjim sončnim sistemom nekaka gravitacijska »praznота«, v kateri kroži mnogo zvezd in delcev zvezd, ki se ustavijo zdaj v našem, zdaj v bližnjem sončnem sistemu. Pri nas se pojavijo kot kometi, prelete naš sončni sistem in ustvarijo s svojim fantastičnim repom mnogo strahu. Toda ti kometi so vse prej kot nevarni in čeprav bi lahko ovili svoj rep nekoliko tisočkrat okoli ravnika naše zemlje, ne morejo uničiti zemlje, ker sestojijo iz kozmičnega prahu, ki je redkejši od naše atmosfere.

Prav pred sto leti se je komet Biela prvič s svojim repom dotaknil zemeljske poti, l. 1872 pa je »ometel« zemljo samo in se bo, ako je še »pri življenju«, srečal z njo 27. novembra prihodnjega leta. Toda ne bo hudo, imeli bomo obilo kozmičnega »dežja« in to bo tudi vse.

Vendar pa obstoja možnost katastrofe druge. Naše sonce in ves njegov sistem potuje po vsemirju in kaj, ko bi nekega dne zadelo v zvezdo, ki se ne sveti, ki je ne vidimo? Kakor pravi profesor Hartmann, bi v takem primeru prišli tudi mi v neljubo bližino sonca, ki bi se sprostito vseh notranjih napetosti in se mahoma razširilo. Kakor se to dogaja pri drugih zvezdah stalnicah, bi mahoma preplavilo ognjeno morje vso zemeljsko oblo ter uničilo vsa živa bitja na zemlji in to bi pomenilo toliko kakor konec sveta tudi za nas zemljane.

Tu so računi težki in problematični, nekateri pravijo celo, da nastanejo pri takem srečanju nove zvezde z novimi zakoni in hodijo nova pota, ali pa da

zaidejo v kozmični prah in se zgoste, ako so v plinovem ali kapljevotekočem stadiju.

Da pa pride v naš sistem lahko tudi drugo kozmično telo, nam priča neka zvezda, ki vzbuja med strokovnjaki mnogo pozornosti in ki se bliža našemu soncu z veliko hitrostjo 110 km na sekundo. Ta zvezda preleti potemtakem 3500 milijonov km letno, kar bi znašalo skoraj razdaljo med Neptunom in nami. Ta grozna zvezda pa je oddaljena od našega planeta še celih 5,9 svetlobnih let, kar pomeni, da potrebuje svetloba od te zvezde do nas skoraj 6 let, čeprav premeri svetlobni žarek na sekundo 300.000 km. Kako ogromna je ta razdalja, ki odgovarja hitrosti svetlobe v sekundi, moremo približno razumeti, če pomislimo, da znaša razdalja 300.000 km skoraj 7 in pol obodov naše zemlje na ravniku. Tajinstvena zvezda, ki se približuje našemu planetnemu sistemu, je torej od nas oddaljena še 56 bilijonov km. Da prihaja iz drugega svetovja, nam priča njena velika hitrost 110 km, dočim znaša največja hitrost v našem sončnem sistemu le 70 kilometrov na sekundo. Čeprav je preletela v zadnjih šestih letih 21 milijard kilometrov, se je vendar komaj vidno približala soncu in pretéklo bo še celih 16.000 let, preden bi nam mogla postati nevarna.

Sicer pa lahko zaide tudi v kako drugo gravitacijsko sfero in spremeni zaradi privlačnosti drugih kozmičnih teles svojo sedanjo smer. Šele tedaj, če bi se nam približala do razdalje 15 milijard km, bi zaradi svoje velikosti, hitrosti in temu primerni privlačni sili začela motiti naše planetarno ravnovesje, kar bi katastrofalno vplivalo na vsa bitja na zemlji. Ker bi se spremenila naša planetarna lega in bi prišli bližje ali dalje soncu, bi se spremenila tudi dolžina dneva kakor tudi toplota zemlje. Posledice tega kozmičnega nereda bi pri tej zvezdi čutili najmanj pet let pred katastrofo samo. Morda pa tudi ne bo tako hudo in bo ta strašna zvezda samo švignila mimo nas. Saj tudi pri njeni ogromni hitrosti drugače ne more biti. Pričakovati je, da bo potem kaj kmalu zapustila naš sončni sistem.

Dr. Josip Rožman

Od metulja do svile

Ceprav trpimo na težkih posledicah gospodarske krize, vendar je ženski svet meščanskega ali kmečkega rodu še vedno dostopen za lepe obleke, fine čevlje itd. Najbolj priljubljeno blago za žensko toaletto je seveda naravna svila. Ker je pa treba za to odšteti lepe denarce, si pomaga skromnejši svet z umetno svilo, ki jo proizvaja v tovarni kemik. Mi se hočemo to pot pomuditi samo pri naravni svili, to je tisti, ki jo proizvaja metulj sviloprepjec oziroma njegova mati ali pa tudi hčerka-gosenica sviloprepjka. Oče je po svoji vnanosti prav neznaten metuljček, njegova mati oziroma hčerka gosenica sviloprepjka je pa vse drugo nego simpatična živalca. Že pri navadni gosenici človeka zona oblije, ko vidi to plezajočo stvar, a še bolj odurna je gosenica sviloprepjka; v naravi namreč često ne velja zakon, da lepota rodi lepoto. Sviloprepjka je ogabna, a njen produkt je višek lepote in tehnike. Katera človeška roka bi mogla namotati na kokon tako dolgo in fino nit? Dandanes sicer stroj in človeški razum že na umetni način ustvarjata prejo, podobno svili, vendar je to le nepopoln surogat. Ustavimo se tedaj pri fabrikantu naravne svile — sviloprepjki ter preglejmo njeno rojstvo, življenje, smrt ter prepored v metulja, ki da zopet življenje gosenici.

Svilni prelec

Metulj svilni prelec (lat.: *bombyx mori* — *morus* = slov. murva) spada v razred prelecev, je 32—38 milimetrov širok, močnatobele do bisernosive barve ter izhaja iz Kitajske oziroma Japonske, kjer so ga gojili že okoli 2600 pr. Kr. V 6. stoletju pr. Kr. so pričeli gojiti svilnega prelca tudi v Evropi (Španiji, Franciji, Italiji). Metuljeva samica znese v par dneh do 400 jajčec ploščnate oblike, 1—1½ milimetra dolgih ter sivobelega, do modrikaste barve. Jajčeca lahko prezimijo. Sploh pa morajo biti jajčeca pred valenjem le na hladnem prostoru, da se iz njih prerano ne izvale gosenice. Ko samica izleže jajca, pogine, a kmalu za njo tudi samec. Metulja je umetno gojenje že v toliko pokvarilo, da ima krnjasto t. j. zelo slabo razvito sesalo, zato se ne more dobro prehranjevati in živi zaradi tega le malo časa. Druga posledica njegove umetne

gojitve je, da so njegova belkasta, rjavoprogasta krila ostala mala, zaradi česar tudi metulj le slabo leta.

Svilna gosenica in kokon

Gosenica, ki se izleže iz jajčeca, je v začetku črnosive, po prvem levenju bisernosive barve, prehajajoče v rumenorjavkasto. Silno je požrešna in zaradi tega zelo hitro raste. Listje žre s tako vnemo, da vzbuja pri tem velik šum. Gosenica se štirikrat levi. Po 30 dneh popolnoma doraste in tedaj je 8 cm dolga, gola in belkastosiva. Predzadnji njen obroček nosi izrastek, rožiček imenovan. Ko je gosenica dorastla, se zaprede v ovalen, v sredi nekoliko zožen zapredek, kokon. Vsak kokon ima 3 plasti ali ovojnice. Notranja plast ima močno zamotane niti in daje tako zvano svileno vato; srednja plast sestoji iz ene same, pravilno zamotane, do 900 m dolge niti; vnanji ovojek pa je rahel in daje tako zvano kosmato svilo. Kokon je slamnatorumene, pri japonskih vrstah zelenkaste in pri beloprelcu bele barve. V kokonu se gosenica zabubi. Sicer se tudi gosenice drugih metuljev zabubajo, vendar niso njihovi kokoni svileni. Po 14 dneh se v kokonu iz bube razvije metulj. Ta izloči iz ust kapljico posebnega soka, ki svilo pretopi; skozi nastalo luknjico pride metulj na svetlo. Preluknjan kokon ni uporaben za pridobivanje svile. Zato sviloprepjci pustijo, da se izleže le toliko metuljev, kolikor jih rabijo za rejo.

Nastanek kokona

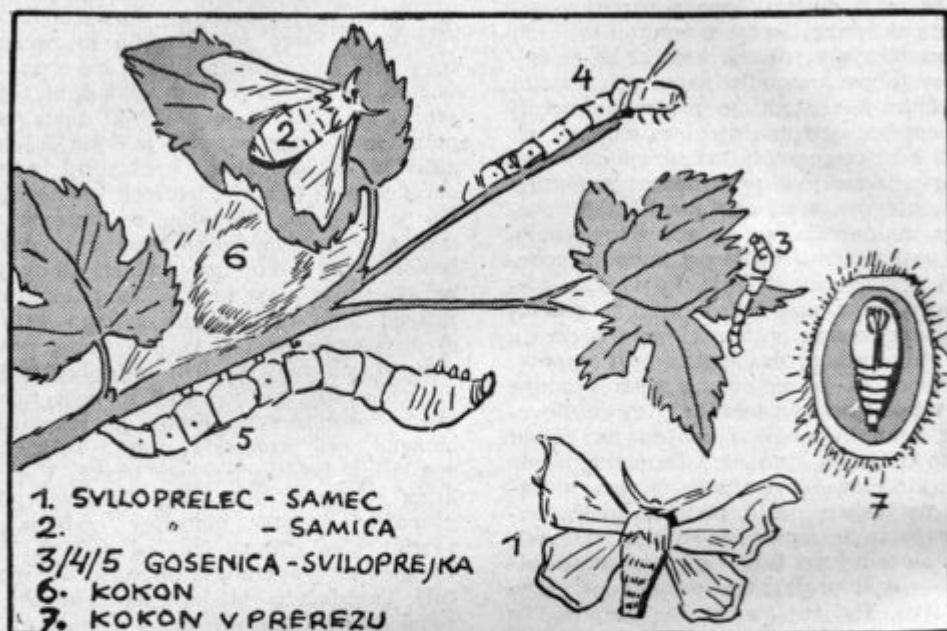
Gosenica ima v telesu 2 dolgi cevi, predilni žlezi, napolnjeni s tekočino, ki se izloča ob spodnji ustni. Ta tekočina se vleče in se na zraku strdi v svileno nit. Ko se gosenica zapreja, prileplja niti najprej med dračjem, nato pa giblje glavo v osmici ter polaga okoli sebe do 900 m dolgi nitni ovoji. Kokon je 33 do 36 milimetrov dolg in 20—25 milimetrov debel. Povprečno se računa na en kg 540 komadov svežih kokonov.

Gojitev sviloprepjke in sviloprelca

Gojitev sviloprepjke je mogoča le v tistih krajih, kjer uspeva bela murva; kajti samo z njenim listjem se hrani sviloprepjeva gosenica. Spomlači, nekaj

dni prej nego murva ozeleni, se jajčeca (seme) polože v za to pripravljeni sobi na primerno stojalo, da se izvale. Temperatura take sobe se mora vsak dan stopnjevati za $\frac{1}{2}$ do 1° , in sicer počeniš od 0° do $22-25^{\circ}$. Lahko pa tudi tukaj uporabljamo posebne valilne peči, ki posel valenja hitreje in sigurneje izvrše. Pri navadnem, naravnem načinu valenja izlezejo po 10—15 dneh iz jajčec goseničke, katere prenesemo z mladim

kolibice, in sicer iz prosto stoječih, med lesami se nahajajočih snopov iz slame ali dračja, kjer se gosenice zabubijo. Osem dni nato se kolibice razderejo in kokoni poberejo. Bube v kokonih se potem uničijo, in sicer na pečeh z vročim zrakom ali pa z vodeno paro, toda v obeh primerih pri temperaturi 60° . Slabi, pegasti in tako zvani dvojni kokoni (t. j. taki, ki jih 2 ali več gosenic skupno izprede) se pri sortiranju izločijo.

1. SVILOPRELEC - SAMEC
2. " " - SAMICA
3/4/5 GOSENICA - SVILOPREJKA
6. KOKON
7. KOKON V PREREZU

murvinim listjem iz vališča na lese. Ves prostor, kjer se naj gosenica razvija, in vse ozadje, ki ga pri gojenju uporabljamo, moramo prej temeljito očistiti in če mogoče tudi desinficirati. Gojišče gosenic mora imeti stalno temperaturo 21° ter se mora stalno zračiti. Za izrejo gosenic iz 25 g semena (t. j. 35—40.000 jajčec) je treba ca 70 m^3 prostora. Vsake 2—3 ure se mora gosenicam polagati sveže listje; polaganje pa odpade za časa levenja. Za gosenice iz 25 g jajčec se uporabi do zapredenja 780 kg murvinega listja; na 1000 kg listja se lahko računa ca 60 kg kokonov. Čim večje gosenice postajajo, tem večje lese rabijo; gosenice iz 25 g semena potrebujejo, ko se izležejo, $0,3 \text{ m}^2$ ploskve, preden se pa zapredejo, že 70 m^2 . Po prvem levenju se mora ležišče očistiti od goseničjih odpadkov in murvinega listja.

Po 30—35 dneh nehajo gosenice žreti. Zdaj se postavijo tako zvane predilne

Svilna gosenica je podvržena raznim boleznim, med drugim neke vrste jetiki in spalni bolezni. Na gosenici se vsaka bolezen pojavlja na ta način, da ima manjši tek, zaostane v rasti ter se redno ne levi, Zoper goseničje bolezni ni leka; hasne le eno preventivno sredstvo, da izberemo le najboljše plod in gledamo pri gojenju na zelo skrbno nego.

Da dobimo jajčeca za dobro pleme, odberemo le zdrave gosenice oziroma krepke metulje. Kokoni, odločeni za gojenje metuljev, se polože na karton ali platno, razpeto po lesi. Metulje, ki iz kokonov izlezejo, se po modernem načinu zadrži kar v posebnih vrečicah, kjer se oplemenijo in zneso jajčeca. Ko metulji odmrjejo, se jajčeca iz vreč izperejo ter mikroskopično preiščejo.

Zgodovina svile

Slovensko ime svila (it. seta, fr. soie, nem. Seide), kakor tudi poznavanja

pri drugih narodih se opirajo na kitajsko besedo ser oziroma sze. Kitajci in Japonci so namreč že davno pr. Kr. poznali in izdelovali svilo. Dolgo časa so čuvali to skrivnost za sebe, vendar se je že v drugem stoletju Perzijcem posrečilo izvabiti to skrivnost Kitajcem. Iz Perzije se je ta iznajdba razširila skoro po vsej južni Aziji in že 522 p. Kr. so menihi prenesli metulja sviloprejca v Bizanc (Carigrad), in sicer v votlih palicah; iz Carigrada se je ta reja razširila po južni Evropi.

Stari murvini nasadi po Jugoslaviji, tudi po Sloveniji, pričajo, da se je tu svojčas svilni prelec gojil v večji meri kakor dandanes. V Dalmaciji in menda tudi v južni Srbiji se sicer še dandanes bavijo s tem gojenjem, vendar je to le neznaten vir dohodkov. Toda kar še ni, se pa lahko zgodi. Bolje bi bilo v sedanji težki vinski krizi marsikateri vinograd izpremeniti v murvin nasad. Težke milijone bi vsako leto pridobili, ko bi hoteli rejo sviloprejk upejljati v večjem obsegu.

Naravna, prava (žlahтна) svila

Kakor že rečeno ni naravna svila v bistvu nič drugega nego nit iz srednje plasti kokona. Ta nit sestoji zopet iz dveh tanjših nitk, ki tvorita jedro (fibroin); to jedro še obdaja posebni lim (sericim). Zamorjeni kokoni se torej preberejo in potem pridejo v svilne predilnice, kjer se odmotajo. V načelu to delo ni težko, ker je cela do 900 m dolga nit nepretrgana in lepo v kokonu namotana. Pred odmotanjem se polože kokoni najprej v posebne kotle, kjer se svilni lim odmehča, in sicer ali v vodi ali pa vodeni pari. Nato se na poseben način po kokonih tolče, da se najde začetek niti; potem se denejo kokoni v korito, napolnjeno z vodo 28°, in nato se z motovilom odmotava svilena nit. Potem pride nit v parno cev, ki namotano vlažno svilo posuši. Nato se po dve ali tri ali pa več zrahljanih nitk spet združi ter se zlima s sericimom; to je naravna sirova svila. Praksa je pokazala, da rabimo za 1 kg sirove svile 10—16 kg svežih ali pa 7—9 kg tako zvanih »pečenih« kokonov. Sirova svila, pri kateri nit že sestoji iz 3—12 kokonovih nitk, se potem za daljnjo uporabo suče in nitka.

Za najfinejšo svilo, ki se v trgovini organsin imenuje, se uporablja nit iz najlepših kokonov, ki je sukana iz 2—3

navadnih svilenih nitk, izmed katerih vsaka zopet sestoji iz 3—8 kokonovih nitk. »Tram« svila je napravljena iz manj vrednih kokonov in sestoji iz 2—3 sukanih, pa slabo nitkanih niti. Šivalna svila sestoji iz 2—6 sukanih ali nesukanih niti, ki sestojijo iz 3—42 kokonovih nitk, medtem ko se za svilo za vezenje vzame 2—10 nesukanih niti sirove svile, ki se potem skupno le malo sukajo.

Blago iz sirove svile (soie écrue) je trdo, hrapavo, okorno in se ne sveti; zato se sirova svila navadno še naprej predeluje. Da izgubi svilni lim in barvne snovi, se v milnici prekuha, zaradi česar postane svetlobela, nakar se potem pobarva z umetnimi barvami. Pri kuhanju izgubi svila 18—30 % na svoji teži (kalo), ker se izločuje sericim.

Posamezna kokonova nitka je zelo tanka in meri v premeru ca 0,013 mm; pomniti moramo tedaj, da je zmerom treba splesti po več kokonovih nitk v niti in te združiti po več skupaj, da je potem sukana svilena nit dovolj močna za uporabo.

En meter blaga iz čiste svile mora tehtati najmanj 90 g, ker bi bilo blago drugače prelahko (ne bi držalo oblike) in preslabo. Izdelovalo bi se sicer lahko težje svileno blago, bilo bi pa seveda primerno drago. Zato se lahka svila v prvotnem stanju (v nitih) ali pa pozneje že kot blago na umeten način obteži. Obtežuje (šaržira) se na ta način, da se dene svila v kopel iz cinkovega klorida, natrijevega fosfata, vodenega stekla ali pa strojila; po vsaki kopeli se mora svila temeljito oprati. Ta kemična primes ne sme presežati 6 % celotne teže; če bi bilo več primesi, blago ne bi bilo trajno in bi se, trgalo.

Zanimivo je, da se tudi vsi odpadki svile lahko spredejo. Kot odpadke se v prvi vrsti računa notranja plast kokona, potem pokvarjeni celi kokoni in ostanki pri odmotanju in preji; iz takih odpadkov se napravlja tudi vata.

Svila se na fizikalni način tako preizkusi, da se sežge; naravna svila zgori s plapolajočim plamenom, ki zapusti koksu podobno maso. Na kemični način se svila preizkusi, da se dene v hladno, koncentrirano žvepleno kislino ali pa v vroč lug, kjer se raztopi.

Svila je izvrsten izolator proti toploti in elektriki. Nekaj posebnega je še to, da je svila zelo higroskopična; napije se do 30 % vlage, katere pa z našimi čutili ne začutimo. Po trgovskih predpisih sme vlaga v svili znašati samo do

11 %; to je važna določba posebno v onih primerih, kjer se ozira na težo svile.

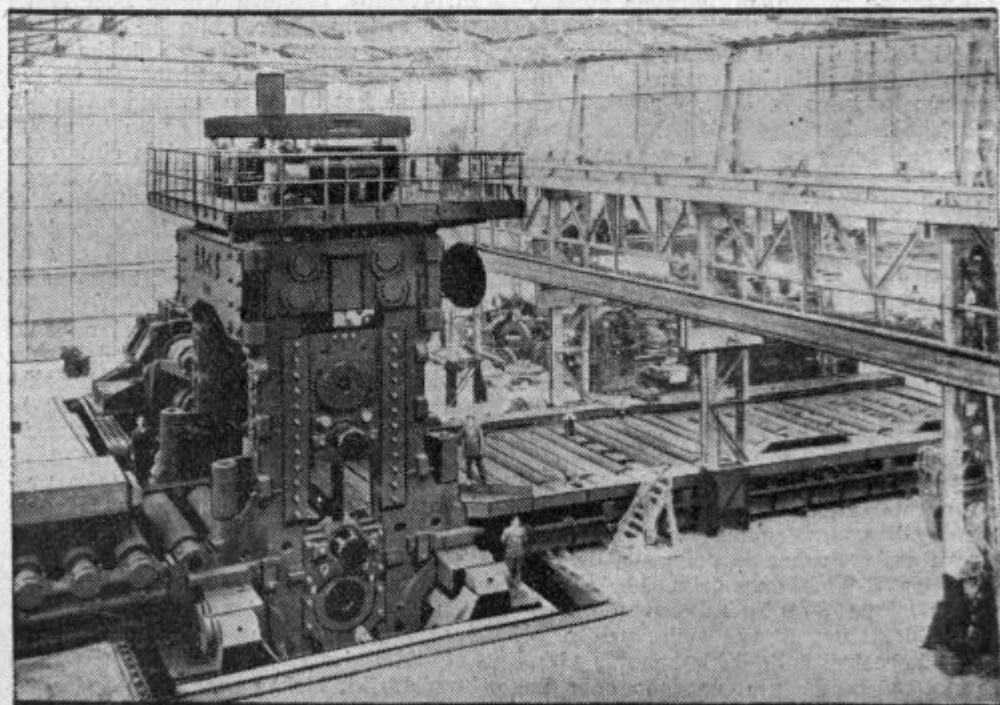
»Divja« svila

Razen metulja bombyx mori dobavljajo še drugi metulji oziroma njihove gosenice svilo, ki se tudi že od davna uporablja. Ti metulji niso udomačeni ter žive na prostem; od tod tudi ime »divja svila«. Ta svila ni toliko fina kot je močna in trajna; pri barvanju ne izgubi na svoji teži, ker nitke ne vsebujejo lima; pač pa je kokonska nit na večih mestih pretrgana, tako da se ne more odmotati. Take kokone je treba s stroji razcefrati in potem šele spresti. Najbolj znan divji sviloprejec je »ailanthus«, ki je sicer doma na Japonskem, pa se je tudi že v Evropi (Franciji) udomačil. Svilo tega sviloprejca je smel svojčas na Japonskem nositi samo mikado (japonski cesar). Tudi v severni Evropi so taki divji sviloprejci, čijih preja je prav tako jaka kot od udomačenega belega sviloprejca, samo da ni tako mehka. Razumljivo je, da ti me-

tuļji oziroma njihove gosenice niso navezani ravno na murvino listje.

Svila iz naravno-gospodarskega stališča

V Franciji, Italiji, Nemčiji je po vojni nastalo na stotine tovarn za proizvodnjo naravne svile, ki so zaposlovala na tisoče delavcev. Razen naravne svile pa se proizvaja dandanes že več kot polovico umetne svile, t. j. kemično nastale svile, vendar pa igra produkcija naravne svile na svetovnih tržiščih vodilno vlogo. Nemčija je n. pr. pred petimi leti v svojih tovarnah izdelala svilene blaga za 300 milijonov mark; kokone oziroma sirovo svilo je pa dobavljala od drugje, n. pr. iz Italije. V Milanu je pred petimi leti stal 1 kg sirove svile 600—800 Din. Važno je še to dejstvo, da od vse svetovne produkcije kokonov (400.000 ton) odpade na samo Japonsko celih 75 %. Nič čudnega tedaj, da na Japonskem nosi pravo svilo vse, moški in ženske, staro in mlado, bogataši in reveži.

NAJVEČJA VALJARNA ŽELEZA NA SVETU. Düsseldorfska tovarna Sack je uredila valjarno, ki je doslej največja naprava te vrste na svetu. Vse strojne naprave omogočajo izdelovanje pločevine v kosih do 20 m dolžine, pri širini 4,5 m in debelini 35 cm

Dr. Ivan Lah

Korrespondent Fran Skodlag

Vihar v koloniji

(Nadaljevanje)

Tako je bilo tudi v koloniji. A tisti je njen?! Tisti, ki so mu rekli Perez... Same niso vedele, odkod je dobil to ime. Ena iz njih je menda čitala neki roman in v njem je bil tak junak. Bil je eden iz onih, ki so vsak dan ležali na betonski strehi vrh kabin. Kdo bi si bil mislil!... In kako sta se seznanila?... Kje in kdaj, da one niso vedele?... In kako sta mogla vse tako dolgo prikrivati? V kopalnišču nista bila nikoli skupaj... Pač! Ali niste videli, kako se je daleč spuščala v morje... Dobra pla-

valka... In potem je on planil s svojo gardo z vrha strehe... Ali je ona priplavala k nam? Vselej si je izbrala prostor na samoti!... Da, na samoti! Ta samoti!... Govorila sta z očmi... Meni se je takoj zdelo... Nisem ji zaupala... Videlo se je, da ima postranske namene... V kolonijo se ne hodi s takim kopalnim kostumom... Ali ste bile slepe?... Kaj niste videli, kako se je razkazovala?... Ni šla k nam, mo smo il prestare... Še mlajših ni marala... To bi bila konkurenca!... Ako je človek sam, se bolj vidi!... Ej, ptičica, pogruntale smo te!... In kako se je znala prikrivati!... Kakor da je sama sveta nedolžnost... »Ne ljubim družbe, rada sanjarim!«... Aha!... In nič ji ni bilo prav... »Pri ribiču je preveč soparno«... Ker se je bala, da bi jo opazile... »V šoli je prevroče... Spala bom na hodniku — tam zadaj...« Da se je lahko klatila ponoči okrog... In vse mesto baje že ve... A, to so bili njeni popoldanski izleti!... Zato je re-

kla, da se popoldne ne koplje, ker to kopel preveč slabi... da je bolje delati izlete ob obali... Zato tudi njega popoldne nikoli ni bilo med kopalci... Hodila sta po mestu in po okolici... Vsak dan, vse popoldne... In vsak večer v onem gozdiču... Vsak večer, po cele noči... In me smo mislile: spi pri ribičevih... In ve ste mislile: spi v šoli... In kakor da vse to kolonije ne briga!... »Kaj boste ve, ki ste stare! In ve, ki ste mlade in neumne! Jaz vem, kako je treba... A, seveda!... Kakor da je še tako mlada in lepa... In takega poba si izbere, mladiča, komaj da je doštudiral... Neverjetno!...

Tako je šlo to naprej vsak dan, zjutraj, opoldne, zvečer... Dopoldne v kopalnišču, popoldne po obedu, ponoči v posteljah... Spočetka se ni slišalo, bilo je le šepetanje in sem pa tje sumljivi pogledi; a potem je postajalo vse bolj šumno, padale so opazke, pripombe, videli so se posmehi, čulo se je namigavanje... A, Perez, Perez!... Nastal je glagol perezati... Tudi v izpremenjeni obliki... Kadar se pripravljajo k nevliti, se zdi priroda tako silna in iznajdljiva... Neke globoke sile vro na dan. Čudne ključbovalne moči se skrivaj zblížajo na udar...

Anka je vedela, da pazijo nanjo, da jo zasledujejo... A bila je mirna, kakor da je vse to ne zanima... Ni hotela slišati opazk, ne videti posmehov. Bila je vsako jutro v kopalnišču, vsako opoldne pri obedu, vsak večer na večerji... In on vedno med svojimi zagorelimi skakači na strehi, kakor da ni nič... Kako sta zvirta!... Niti ne plava on za njo, kadar se spusti ona na široko morje... Kakor da se ne pozna... In ona niti ne pogleda, kadar odhajajo ožganci z betonske strehe... Čemu bi gledala, ko ve, kdaj in kje se snideta!... Čemu se kazati pred ljudmi, ko je dovolj časa popoldne na izletih, zvečer v gozdičku, ponoči Bog ve kje!...

Končno je izbruhnilo. Bilo je dva dni pred odhodom kolonije. Anka se je vrnila zjutraj, ko je bil že dan. Celo spremil jo je skoraj do šole... Vse so videli... Čakale so nanjo...

Veš dan je šel pritajen šepet med kolonijo... Tu in tam je že padla ostrá

beseda... »To je preveč!... Pohujšanje vsemu mestu!... Vse noči!...«

Zvečer se je zbrala kolonija pri večerji. Nenavadna tišina je vladala na bregu okoli ribiške hiše... Kakor soparica, neznosen pritisk... Samo žlice so pele svojo vsakdanjo pesem... Par posod je jezno zaropotalo.

Končno je počilo.

»Tega je dovolj! Danes je prišla domov šele zjutraj, ko se je že delal dan.« To so bili prvi glasovi. In potem so se oglašali drugi, novi, ostrji, surovi, sikajoči, posmešni, vpijoči, kričeči...

»In to traja že skoraj ves čas! In ona misli, da ne vemo, kod se vlačijo!... Ni nam mar, kaj dela, a tu gre za dober glas vse kolonije... Me ne pustimo, da bi nas ljudje sodili po eni!...«

»Ni treba,« ugovarja Anka mirno, »naj vas sodijo po vas!...«

»Vse mesto govori o tebi. In vsi pravijo: iz kolonije je. Ena iz njih... Učiteljica!«

»Mir, ženske,« se oglasi energični gospod Markovič, ki neče, da se vmešava stan v privatne zadeve. Njegov glas je kakor piš vetra, ki še pospešuje vihar.

»Vaša dolžnost je bila že davno napraviti red, da se ne sramoti vsa kolonija.«

»Kdo jo sramoti?«

»Ona. Sparila se je z mladeničem, ki je za polovico mlajši od nje in se vse noči potepala po onem gozdiču ob obali. Videli so jo. Misli, da me nismo vedele. Že davno smo opazovale, kako je po polnoči prihajala domov in se plazila okoli šole... Taka sramota!...«

»Kakšna sramota?« sprašuje Anka s popolnoma mirnim glasom, da še bolj razdraži razburjene glasove.

»Kakšna sramota! Tvoja! Naša! Žalostno, če si že tako propala, da več tega ne čutiš!... Spoznale smo te takoj, kakšna ptičica si. Da!... Le ne ugovarjaj!«

»Saj ne ugovarjam,« govori Anka z brezbriznim nasmehom. »Ne vem, čemu se razburjate!...«

»Čemu? Čemu! Ali se to spodobi za članico kolonije! Povejte, gospod Markovič, kdo ima prav!«

»Mir, pravim!« zagrmí gospod Markovič, ki pri vsem prepiru s tovarišem nemoteno obira očvrto piščančevo bedro.

»Dovolj dolgo smo ji dale mir. A zdaj je stvar postala že javen škandal.«

»Jaz nič o tem ne vem,« ugovarja gospod Markovič.

»Ne veste?... No, potem bomo vam me povedale. Komaj je sem prišla, se je seznanila z enim onih postopačev...«

»To so vendar tukajšnji domači sinovi, študenti...« ugovarja gospod Markovič.

»Kdo ve, kaj so. Mladiči so... In potem je hodila z njim. Na izlete — je rekla. Dobro, na izlete, a kam?...«

»To nas ne zanima,« je posegel vmes gospod Markovič.

»Ne zanima. Vodja kolonije se mora zanimati za vse!... Dobro, to ni važno. Hodila sta na izlete...«

»Tudi ve bi rade hodile,« je prekinila Anka obtožbe...

»Da, a s kom! In kam? Nismo vse kakor ti. Ti nam ne moreš ničesar očistiti... Videli so vaju... In če je z izleti vse v redu, ni liho s ponočevanjem... Cele noči ostajati zunaj, to ni kar tako... Vse mesto se zgraža...«

»Mir, ženske! To so privatne zadeve,« se oglasi gospod Markovič, ki si je okrepčal grlo z globokim požirkom primorske črnine.

»Vi jo še zagovarjate! Kakšne privatne zadeve, če trpi ves tabor na dobrem imenu. Vse noči do jutra!... Tam v gozdiču ob obali!... Tam-le, glejte! Vse mesto ve...«

»Kdo trpi na dobrem imenu?... Kdo? Ve? ugovarja Anka z mirnim posmehom. »Zaradi mene? Ni treba! Nisem ničesar storila namestu vas. Niti za vas! Res, to je privatna zadeva. Da, tam v gozdiču ob obali. Glejte, tam, da! Vidite? Ali mi zavirate? Da, zelo mi zavirate! Od tod ta vihar!«

»Kaj? Misliš, da smo me ravno take. To je žaljivo! Prekliči.«

Vihar raste. Ogorčenje se oglašajo, glasovi kipe, vzkliki švigajo vse križem, žaljivke se mešajo z ugovori.

»Da, zavist govori iz vas,« govori Anka s ponosom grešnice, ki se v polni meri zaveda svoje pravice... »Vse bi storile isto, da ste mogle... A nikogar ni bilo... Mar mislite, da sem prišla sem zaradi vas? Zaradi vaše družbe? Ni mi je bilo potreba! Ali zavoljo zdravlja? Ah, dovolj ga imam. Prišla sem, da živim. Da; da živim vsaj ta mesec, ko me vrže življenje od morje od one obupno moreče vsakdanjosti v notranjosti. Da, tudi ve ste si tega želele, a niste imele poguma. Za življenje je treba imeti pogum. Da, pogum!... Raz-

umete? Ve ste čepete tam v svoji gručici in čakale. Nihče se ni približal...«

»Samo ko bi bile hotele!...«

»Ne lažite same sebi! Boljše je priznanje, če je resnica še tako neprijetna ali nemoralna po vaše! Da, jaz vse priznam... Sama sem ga zvaljila, Perezza. Pisala sem mu.«

»Ali slišite. Niti sram je ni!«

»Nič me ni sram, tudi žal mi ni nič. Vidite, da se vam smejem! Le poslušajte!... Sama sem ga izvaljila!...«

»E, e, e, videlo se je, da ni zaljubljen vate... Tega nam še praviti ni treba.«

»A, a, vsilila se mu je!...«

»Ni bilo potreba! Ljubil me je... Da! Kaj ve veste, kaj je to!«

»Ha, ha, ha, da bi ne vedele! A to se ne pove javno!... Razumeš? To ni za javnost! To se skriva.«

»A kdo je kriv, da je prišlo v javnost. In kdo je ta javnost? Ve, ve, ve!...«

»Drugi tudi.«

»Človek išče skritega gnezda za svojo tiho srečo, a one preže... Kje? Tam, tam, tam... A, to je javnost, ki se pohujšuje...«

»Vsi so vedeli!... Sramota!«

Vihar je bil na višku.

»Sama ga je zvaljila. Kakšna čast!«

»Da, sama. Takoj prve dni, da veste! Pisala sem mu, da mi ugaja. Ali ste videli, kako je sijajno skakal v morje. Da, bil je lep in močan. Povabila sem ga s seboj na izlet. In sva šla... Ali nisem imela pravice?... Kdo mi jo brani?... Ali ni bila tudi vam dana prilika? Tako sem preživela mesec krasnega življenja, ko ste se ve dolgočasile v svoji vsakdanji zadovoljnosti.

Da, tam v gozdiču sem preživljala bajne noči. Pomislite to opojnost južnega gaja, ki diši in duhti, da te omamlja kakor čarobni napoj... In zraven šepetanje morja, in šelest mirt, pesem noči in visoko nebo! In samota, sveta samota in jaz sama z njim, vso noč, vso to lepo nebeško noč, ah, kdo bi mislil na spanje, na posteljo — čemu? Vse je tam: mehki mah in obraščena skala za vzglavje, odeje ni treba, ker noč je prevroča in zraven je on, on... Ha, ha, ha... Da, razumem, da mi zavidate! A jaz sem si morala sama poiskati to srečo, nisem čakala nanjo. Da, da, da! Dobro sem videla, kako ste me začele zasledovati. Misliła sem, da pojdete za menoj. A ve niste imele poguma. Za veliko srečo je treba veliko trpeti...«

»Kakšna sreča, kakšna sreča!« so ugovarjale starejše.

»Ne maramo take sreče, ki je samo za eno sezono,« so pritrdjevale mlajše.

»Mir, gospoda,« je miril gospod Markovič.

»Kakšna sreča!« je nadaljevala Anka.

»Takšna sreča, ki je bila že mnogim edina za vse življenje... Kakšna sreča! A kakšno ste doživele ve?... A kakšno še čakate?... Da ne marate take sreče, pravite? Bog daj vam večjo in boljšo!... A kaj če niti take ne bo?... Ve ste še mlade, mislite, vse še pride za vami. Da — pride — ne pride... In nekoč dospemo do tam, kjer je spoznanje... Takrat vemo: mladost se ne vrne več. Prepozno je... Sedaj ali nikoli... Če čakaš, zamudiš vse za vselej...«

»Čeprav — a poštenost?...«

»Da, ve ste vse za vselej zamudile. Ni vam žal, pravite, za plačilo vam je ostala poštenost. Dobro! Ne vem, kaj je nepoštenega v tem, če uživam lepoto noči na morskem bregu namesto da spim v zadušni sobi! Kaj komu do tega, kako uživam svoje noči?...«

»A javnost! Pohujšanje?«

»Ha, ha, ha. To je zadnje, kar mi imate povedati! Ali mislite, da žive vsi ljudje tako... pošteno? Oj... In javnost! Kaj vam da javnost, če si ne vzamete sami? In kaj je pohujšanje, če ne hinavščina, ki prikriva lastno željo po grehu. Ah, konec je, konec! Še dva dni! Še jutri in potem slovo!«

»To bo težko!«

»Gotovo težje nego vam. A spomini pojdete z menoj. Spomini za vso dolgo

zimo, morda za vselej. Spomini na ta lepi zaliv, na morje, na gozdčič ob obali, na noči, nanj...»

»Še bahaš se!«

»Da, zakaž ne! To je bila moja zmaga, da, zmaga... Ponosna sem nase...«

»To je ponos! Sramota!«

»Ta ponos nad pogumom. Pogum do življenja, do trenutka življenja! Treba je bilo izbojevati to zmago...«

»To je za žensko poraz!...«

»Zmaga zame, poraz za vas. Ali narobe! Vse eno je!... Živela sem — moj polet v deželo sanj je bil lep. Silna sem dovoli, da vzdržim, tudi če se prebudim. Nihče ni odgovoren zame, jaz sem sama nad seboj gospodar. Zato odklanjam vaše sodišče!«

»Dobro, gospodična Anka,« je vzkliknil gospod Markovič.

Učiteljice so se razhajale. Vihar na griču je pojemal. Anka je vzela ogrtač in odšla ponosno samozavestno ob obali proti mestu. Vedela je, da jo tam čaka on... In vedele so vse. A kakor da se je razjasnilo po viharju... Vsa kolonija je bila čudno poživiljena. Pritiskajoča tišina zadnjih dni je prešla...

Ali so postrvi razumne?

Ribiči so baje opazovali, da kažejo postrvi znake bistroumnosti ali razumnosti. V zadnjih tridesetih letih se množijo ribiči, ki pripisujejo postrvi, da je »zvita«, »prekajena«, previdna« in celo »dobro vzgojena«. Prav tega mnenja sem bil sam vse dotlej, dokler nisem končal svojega ponovnega šesttedenskega opazovanja rjave postrvi z vsemi njenimi muhami. Sedaj lahko trdim, da postrvi sicer ni popolnoma brez razuma, vendar pa dvomim, da bi bila tako bistroumna, kot jo opisujejo nekateri ribiči. V šestih tednih sem temeljito spoznal način njenega življenja boljše kot poznam človeško življenje. Truda pa je bilo mnogo.

Morda je po stari tradiciji pravilno, da so postrvi kot roparice izredno previdne ribe in da so v nekaterih vodah res »boljše vzgojene« kot v drugih. Toda tudi zoper to tradicijo imam nasprotno trditve. Jezera, v katerih sem lovil, so sicer različna, toda vsa gorska. Muhe, na katere sem jih lovil, so bile deloma naravne, deloma pa umetne. Nekatera izmed omenjenih jezer so prenapolnjena sestradanih in slabo razvitih postrvi, ki kot divje hlastajo po muham, med tem ko so v ostalih jezerih samo težke in dobro rejene živali. Razumljivo je, da so za ribiča jezera ali potoki s takšno vsebino »težavna«. Zakaj pa so postrvi iz takšnih potokov nezaupljive in oprezne? Lastniki takšnih vod so po večini zasebniki, ki ne

Drugi dan se je kolonija poslavljala... Kolonistke so se pripravljale na odhod. Gospod Markovič je urejal račune. Vse je bilo kakor vsak dan...

Tudi pri Anki... Roman je bil končan... Brez prikrivanja jo je spremil na brod, ko je prihajala ladja... Edini spremljevalec... Še dolgo si je mahal dvojce belih robcev v pozdrav... V slovo...

lovijo često, obenem pa skrbijo za naraščaj in tudi vse ostalo je pod najstrožjim nadzorstvom.

Ribiči okoli takšnih jezer so mnenja, da je postrv — posebno glede umetne muhe — oprezna samo zaradi tega, ker so v teh vodah tatovi rib najbolj na delu in morda v njih ni nobene ribe več, ki bi že ne čutila skeleče bolečine zasajenega trnka. Površno bi bila ta teorija pravilna. Pravijo tudi, da so se začele postrvi po dolgih in slabih izkušnjah bati muh. Sicer pa ni tajno, da nekateri brezvestni ribiči lovijo postrvi tudi z vidrami; kakšno škodo pa napravi ta roparica v vodi, je dobro znano. Po vsem tem se zdi, da je postala postrv previdna in vzgojena samo po skušnjah. Zato bo najbolj pravilna domneva, da postrv ni bolj razumna kot ostale ribe. — V. G.,

Središče v možganih

ki ureja bdenje in spanje. Dosedaj so domnevali, da povzročajo in urejajo zimsko spanje neke žleze z notranjim izločevanjem, predvsem golšna žleza. Novejša raziskovanja na dunajski psihijatrični kliniki pa ugotavljajo z vso verjetnostjo, da zimskega spanja ne povzročajo hormoni, ampak posebno središče v možganih, ki ureja bdenje in spanje. Pri poskusnih živalih so namreč to središče pred začetkom zimskega spanja z vbodljajem uničili in živali niso zaspale. — Rč.

Besede, ki jih vsak dan slišimo

Gentleman Agreement

pomeni nekako »Dogovor med poštenjaki«. Pri pogajanjih v Lausanni je imel veliko vlogo takšen gentleman agreement med državami upnicami; ta preprosti sporazum je bil celo važnejši nego prava pogodba med državami. Države upnice so se z njimi namreč obvezale, da bodo lausansko pogodbo z njeno ureditvijo reparacij šele tedaj predložile svojim parlamentom v podpis, ko bodo uredile zadevo svojih dolgov nasproti Zedinjenim državam.

Formalne državne pogodbe morajo potrditi parlamenti, če naj postanejo pravno veljavne, agreement ali drug neformalni dogovor med diplomati pa ne potrebuje potrditve s strani diplomatov. Angleško-francoska predvojna zveza je nastala n. pr. na ta neoficielni način. Obe vladi sta si izmenjali samo note. Obliko gentleman agreementa so uporabili najprvo v Ameriki, ko so zakoni proti trustom prepovedali industriji, da bi smela sklepati dogovore oziroma pogodbe o cenah in produkciji. Industrijalci so obšli zakone na ta način, da so sklepali ustne dogovore, ki so se jih morali držati, če so hoteli veljati za poštenjake.

Anketa

je beseda, ki pomeni v političnem in gospodarskem življenju natančno in široko uradno ali zasebno preiskavo "določenih dejstev in zadev. Parlamenti imajo pravico do anket, ki jih izvršujejo posebne preiskovalne komisije. V povojnem času je Društvo narodov večkrat izvršilo ankete o važnih socialnih in gospodarskih vprašanjih.

Memorandum

je diplomatski strokovni izraz za spomenico, v kateri se izčrpno obravnava kakšno politično vprašanje z vsemi svojimi okoliščinami in ozadji. Pri vnanjepolitičnih pogajanjih čestokrat sestavljajo takšne memorande in jih izročajo nasprotniškim diplomatom, da bi utemeljili lastno stališče in ga zagovarjali ali pa oslabili nasprotno stališče. V mednarodni politiki imajo memorandi velik pomen, ker jih je smatrati običajno za uradno izjavo uradnega stališča kakšne vlade.

Zakaj zardimo?

Če se prestrašimo ali če nas nekaj nenadoma razburi, nam stopi kri v glavo, vse žile v obrazu se napolni s krvjo in se razširi. Pri tem postane obraz in pri nekkih ljudeh tudi vrat rdeč.

Normalno se širina žilja in s tem množina krvi uravnava s stalnim delovanjem nekkih živcev, in sicer so živci, ki žile ožijo, drugi jih pa širijo. V splošnem delujejo oboji enako močno, tako da so žile sred-

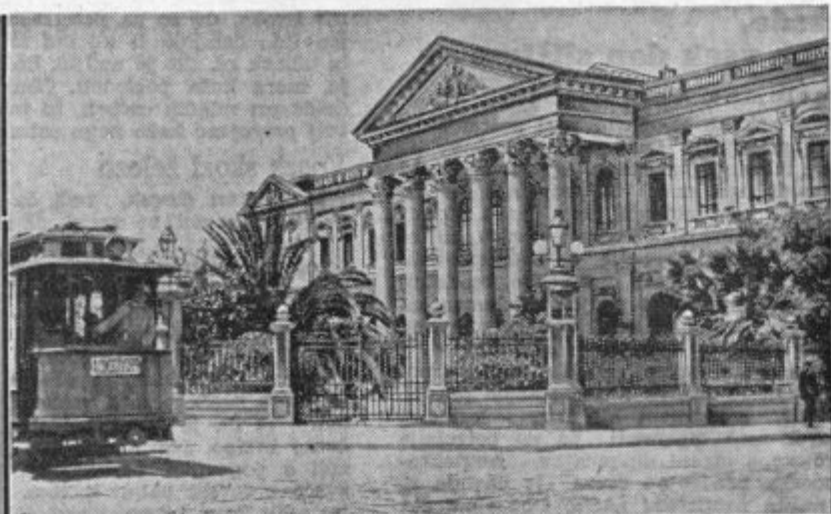
nje široke. Če se pa prestrašimo, razburimo itd., delujejo ti ali oni živci močneje in učinek na žile je umiljiv. Če se žile zožijo, mora koža pobeljeti. Oba pojava sta češča pri mladih osebah, ki imajo s krvjo bolj prepojeno kožo nego ostarele osebe.

Vosek skozi železo

Malokateri človek, tudi če je s fiziko dobro podkovan, bo verjel, da se da vošče na svečo izstreliti skozi železno ploščo. Po splošnem naziranju bi se morala mehka snov ob trčenju v trd predmet razploščiti. Ta problem je tako rešil tudi avtor zanimive knjige »Common and Vulgar Errors« (Splošne in ljudske zmote), ki je izšla 1646 na Angleškem. In vendar je resnica, da more sveča prebiti vsako, še tako trdo oviro, le da ji damo zadostno veliko početno brzino. Na Angleškem so to dokazali s ponovnim poskusom. Vtaknili so svečo v lovski naboj kalibra 12 in so jo izstrelili brez težave skozi železno ploščo lopate. Svečo so našli potem precej nespremenjeno 10 m za ciljem.

FRIEDLÄNDER: Plesalec na vrvi (lesorex).

Zgoraj lev: Parlament v
Santiagu (ile). — Spo-
daj: Arabi dečki na
alžirskem otročju. —
Spodaj vidi: filmska
umetnica Nata Müller.
Zgoraj des: Ob morju.
— Spodaj des: v japo-
nski palači

Dr. Stanko Jug

Marseille

Zmerom bliže smo obali. Med nizkimi in klobučastimi otoki zavijemo malo proti zapadu in tedaj se nam v divni amfiteatralni legi pokaže kraljica Sredozemskega morja — Marseille.

Marseille je sicer prav lepo in miškavno mesto, toda njegova privlačnost ni za turiste, ki prihajajo iz kontinentalne Evrope toliko v monumentalnih zgradbah, nasadih in muzejih, kolikor v zunanjem vrvenju in življenju ogromnega pristanišča. Trgovina s tujimi daljnimi kraji mu je vtisnila svoj posebni pečat. Kilometre ven iz pravega mesta se vrsti pomol za pomolom, imenovan po vrsti s črkami abecede, a na velikih skladiščih, ki se vrste ob njih, so napisane proge iz daljnih krajev, odkoder prihajajo ladje. Promet se vrši med piskanjem in tuljenjem strojev, cviljenjem ogromnih žerjavov, tekanjem pristaniških delavcev, grmenjem avtomobilov, škripanjem visoko natovorjenih voz, na katerih so naložene kot v stolpih vreče sladkorja, čaja, kave, bombaža in drugih dobrot sveta.

Naša ladja je privezana ob pomolu G, kjer se menda ustavljajo vse ladje iz Sredozemskega morja, zlasti one, ki so naložene z lesom, ker vidim takoj na obrežju na industrijskem tiru ogromnega, za nalaganje in raztovarjanje lesa urejenega žerjava. Morje zastav plapolna na jamborih. Nedaleč od nas se je sopihajoč ustavila velika ladja: »Cormorin«, razberem na njenih bokih. Velika množica valovi ob obrežju in proti ladji se vsuje gruča ljudi. Nekateri nosijo tudi fotografske aparate, za njimi vzdržujejo z zelo resnimi obrazi policisti s težavo red. Hm, sem si mislil, saj so res Marseillci tako radovedni ali so tako prijazni, ali kaj naj pomeni to nenavadno sprejemanje.

Tedaj so spustili most in po njem je pristopicalo čudno bitje, v še bolj čudni obleki. Na sebi ima neko krilo podobno oblačilo, toda moški jopič in nenavaden klobuk na glavi. Nič kaj ne pristojata njegovemu obrazu. In za njim še drugo v slični neverjetni obleki. V hipu so zabrneli fotoaparati, tedaj pa tudi jaz nisem mogel več zadrževati svoje radovednosti in sem vprašal soseda, kaj naj vse to pomeni. Pogledal

me je z začudenimi očmi, kot da vprašam nekaj, kar ves Marseille ve in na kratko odgovoril: »Les rescapés du George Philippar«. Bili so brodolomci nesrečnega parobroda, ki je postal žrtev strašnega požara v Rdečem morju.

Korakal sem naprej po ogromni luki. Nikjer ni opaziti krize, vsaj tujec, navajen majhnih razmer, je ne opazi. Vezanih ali izven obrata stavljenih parnikov ni videti, iz vseh dimnikov se vali dim. Hrup dela napolnjuje zrak, sestavljen iz tisočih glasov, ki režejo prostor, smeha, kričanja, ropota vozov, piskanja siren, lajanja psov. Počasi začne človek občutiti veličino Marseille, grandiozen pogled dela in njegov monumentalni karakter. Ne imenuje se zaman to mesto »vrata vzhoda«. Gledaš za Francozi in jih ne vidiš. Redek je oni pravi južni Francoz, čokat, bradat in živahen. Ljudstvo, ki je vdrlo v Marseille in si ga je osvojilo, ne prihaja iz Francije. Provensalski južnjak živi rajši na svoji grudi in uživa darove, ki mu jih narava siplje v izobilju na tej blaženi zemlji. On ne sili med pristaniške proletarce. Zato so se tukaj za te posle zbrali vsi ostali narodi, ki čepa kot žabe ob Sredozemskem morju. Razločiti je Italijane, Špance, Grke, Arabce in Maltažane. Pridati je treba tudi lepo število zamorcev in ne malo Kitajcev in Indcev. Nekaj let krive svoje hrbte pod težo vrec v marseilleski luki, potem se preselijo v predmestje Saint Jean, kupijo si trgovinico, se oženijo s Francozinjo in postanejo francoski buržuji.

Majhen tramvaj, podoben našemu staremu ljubljanskemu, škriplje iz lučke proti mestu. Moram pa Ljubljanici na čast priznati, da je naš tramvaj proti marseilleskemu neprimerno bolj čist. Kakih 5 kilometrov vožnje je do Canebière, glavne prometne in družabne žile marseilleskega življenja.

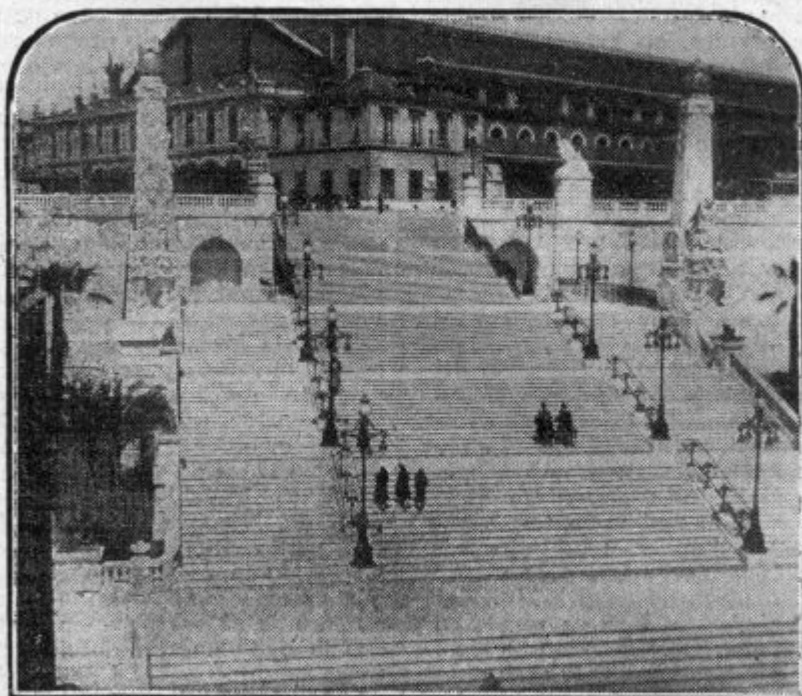
Tukaj je »Le Vieux-Port«, stara luka, starodavni Lacydon, zibelka Marseilla. Danes ne služi več prometu prekomorskih parnikov. V njem so zasidrane male barčice, namenjene turističnim svrham. »Une promenade en bateau, Chateau d'If« zapeljujejo človeka prijazni čolnarji. Na tlakovanem obrežju pa čepa ribiči in popravljajo mirno svoje mreže, zatopljeni v delo, kakor bi se

jih šum in ropot velemestnega življenja okrog njih ne tikal in bi živeli v času Vergilove georgike.

Velika množica pokriva trotoarje na Canabière, korakajoč v lenem hodu, prerekajoč se in zaustavljajoč se pred okusno opremljenimi izložbami. Mali trgovčiči pa so razstavili svoje bogastvo kar po tleh. Na širokem vhodu iz stare luke dviga in spušča bradat prometni stražnik avtomatično svojo belo palico, znak svojega dostojanstva in kot ura se odpira in zapira brezkončna mreža tramvajev, voz in avtobusov, med njimi se pa spretno izogibajo pešci, pristaniški delavci, oblečeni v samo

sloki Indci z dostojanstvenimi gestami in licem kot iz bakra pod ogromnim turbanom iz sive svile, Alžirci in Marokanci, zaviti v bele burnuse, obrtiti obrazov, v opankah s tkanim zlatom, drobni in prožni Kitajci, porogljivih oči, s kožo barve uvelega listja, atletski zamorci plavajočega koraka, kot bi jih izrezal iz ebenovine, gibčni Egipčani, suhi Američani in plavi Skandinavci, Japonci z zvitimi pogledi kot lisice in tisoči in tisoči tujih obrazov, ki jih je sreča ali beda zbrala v tem prekipeljavem mestu.

Tako Marseille ni dolgočasno mesto. Ima več okrajev, ki so si med seboj

Stopnišče kolodvora v Marseilleu

srajco in kratke hlače, mornarji v ohlapnih bluzah, Zidinje, pokrite s kričečimi šali, zamorke, ki kažejo ob prijateljskem svarilu protnetnika med smehom svoje srebrnobeke zobe.

Med bankami in luksuznimi trgovinami se vrste sijajne kavarne, katerih terase segajo globoko v pločnik. Če se usedeš v enega udobnih stolov in naročiš črno kavo za frank, uživaš panoptikum, kakor so ga za časa moje mladosti še vozili komedijanti po deželnih sejmihi. Mimo tebe defilirajo vsa ljudstva in plemena sveta. Visoki, ravni in

prav malo ali nič podobni. Stopiš par korakov od Canabière nazaj proti stari luki na Rive-Neuve in slika se popolnoma izpremeni. Ob starih hišah se stiska prerekajoča množica. Na stojnicah se kopičijo gomile školjk in v koših se leskečejo ribe, v vseh bleščečih barvah neskončnega morja, od temnozelenega smaragda do krvavordečega rubina. Iz vse okolice udarja duh po gnilem sadju, sodih, svežih ribah, vlagi in kolonialnem blagu. Človek ima občutek, kakor bi dihal parfum, prinešen in zmešan iz vseh delov sveta. Ob stoj-

nici, od katere prihaja cvrčanje pohan-
nih rib, se naslanjajo mornarji vojne
mornarice, velike zalogaje namakajo z
zapeljivo črnino. V vijugastih ozkih
ulicah, ki se iztekajo na Rive-Neuve pa
preži boginja Venera na svoj plen. Tam
je kraljestvo naslade. Bedne deklice, iz-
pilih lic s prosojnimi bluzami se na-
smihajo s topimi pogledi, obešajo se na
pasante in jim privzdigujejo klobuke.
Za vse okuse in za vse narode jih je.
Od črnookih krasnih Italijank do teto-
viranih Alžirk, okovanih z zapetnica-
mi iz najpestrejšega kamenja. V ne-
kem kotu sta začela dva zamorca s hri-
pavimi glasovi navidezno zelo razgre-
to barantanje. Tu pa tam zaleskeče tu-
di šipa z barvanim steklom. To so one
zloglasne bežnice, po katerih se poti-
kajo tigri marseilleske džungle.

Potnik, ki pride v Marseille, gotovo
ne bo pozabil, napraviti kratek izlet ob
obali na znamenito Corniche, kjer so
okusna in prijetna kopaljšča. Pot je
speljana precej visoko nad morjem v
slikovitih zavojih med belimi skalami
pod očarljivimi vilami. Les Bains Ca-
talans so v poletnih mesecih središče
vsega marseilleskega življenja.

Po Prado, s krasnimi in starodavnimi
platanami obrobjeni aveniji se vračam
nazaj v mesto. Prado je luksuzni del
Marseille. Na njem se vrste v pestri
izpremembi vile bogatašev med dvojnimi
drevoredi, posutimi z drobnim pes-
skom, po katerih jahajo v jutranjih in
večernih urah gruče elegantnih Mar-
seillecev. Visoko nad vsem tem vrve-
žem na skalovitem griču kraljuje zna-
menita cerkev Notre Dame de Garde
z 10 m visokim pozlačenim kipom Ma-
rije Deviče. Cerkev služi za romarsko
pot vsem romarjem. Ob zidu in s stro-
pa vise minijaturne ladjice v vseh obli-
kah, od slabotnih ribiških barčic do mo-
dernih veleparnikov. Vise pa tudi po
stenah sablje, jeklene čelade in krogle
iz pušk, ki so jih hvalečni verniki po-
darili svoji zaščitnici kot darilo na spo-
min iz svetovne vojne. H cerkvi, ki je
izredna razgledna točka, vodi vzpenja-
ča. S terase je krasen pogled na mor-
je, ki se izgublja v sivo neskončnost.
Male ladjice švigajo ob obrežju kot beli
labudi. Tu pa tam se ena izlušči iz luke
in zavije proti skalnatemu otoku, na
katerem štrli mrko zidovje proti nebu.
To je nekdanja znamenita ječa politič-
nih jetnikov Chateau d'If, kjer je svoj
čas tudi Monte Cristo stokal in koval
maščevalne načrte. Danes trdnjava ni

več tako strašna. Nič ni več na njej
onih ječ, ki jih je Dumas opisal s tako
slikovito grozo, da človeka še pri spo-
minu nanje preletava mraz. Trdnjava
je izpremenjena v nekak vojaški ob-
jekt, zaradi česar je dostop na otok
mogoč samo s posebnim dovoljenjem.
Proti severu se vidi raz cerkev ogrom-
no mesto Marseille, ki ima približno
milijon prebivalcev in je prvo mesto v
Franciji za Parizom, do provansalskega
predgorja, obraščenega z zlahtnimi tr-
tami.

Po predmestju Saint Jean se vračam
proti luki. To je pristno predmestje ve-
likega pristaniškega mesta. Povsod vla-
da največja umazanost. Pred nizkimi
trgovinami brez oken čepa gospodarji,
a njih žene se kličejo preko ceste skozi
okna. Razcapani otroci letajo na črnih,
od različnih živilskih odpadkov mast-
nih tleh. Svoj čas ni bilo tako. Pred-
mestje Saint Jean, ki ga varuje fort
istega imena, je bilo pred tri sto leti
središče vsega marseilleskega življenja.
Tedaj še ni bilo one ogromne luke, ki
se je na severozahodu naslonila nanj.
V saintjeanskem okraju so tedaj živeli
plemiči in najvišji cerkveni dostojanst-
veniki.

Tako je Marseille pravo pristaniško
mesto, mogočno v svojem ogromnem
prometu in pesmi dela. Čeprav njegova
zgodovina sega v sivo davnino in so ob
njegovem obrežju postopali vsi narodi
od Feničanov do naših sodobnikov, v
njem ni najti velikih zgodovinskih spo-
menikov. Njegova zanimivost je v sli-
kovitosti življenja, ki mu ga razen v
Carigradu ni najti v nobeni luki Sre-
dozemskega morja. Po dvodnevnem
odmoru je »Morava« spet dvignila si-
dro in odplula proti deželi pomaranč,
Španiji.

DAUMIER: Kljuse.

Zakonska morala pri divjakih

Prof. Lucien Levy-Bruhl s pariške Sorbonne, znameniti učejak, ki nam je razkril psihologijo primitivnih ljudstev, je izdal novo delo »O nadnaravnem in naravnem v primitivnem mišljenju«, ki nam kaže divjaka kot človeka, ki ne vprašuje nikoli po »naravnih« razlagah.

Narava je tem naravnim ljudstvom velik čudež in čudež jim je naraven, kajti vsak dogodek si razlagajo kot čudež in to se jim vidi edino »naravna« razlaga. »Nič se jim ne zdi manj potrebno razlage nego čudež,« pripominja Levy-Bruhl zelo točno. Pri tem nimajo niti zaključnega verskega ali praznoverskega sistema, iz katerega bi izvajali svoje zapovedi. »Nimamo vere, imamo strah,« je dejal nekoč neki Eskimovec Knudu Rasmussenu.

Tako izvira tudi neštete zapovedi in prepovedi, ki urejajo ljubezensko in zakonsko življenje primitivnih ljudstev, iz strahu, da bi njih kršitev kaznovale čudežne sile s strašnimi kaznimi, kakor sušo, uničujočimi nalivi, lakoto, potrešom, boleznimi. To utemeljitev bi mi imenovali »naivno,« toda v naivnosti je modrost divjakov. V njihovem življenju je neskončno smotrena v biološkem, higienskem, psihološkem in socialnem oziru.

Zakoní med sorodniki, tudi med daljnimi sorodniki, in celo flirtanja bratrancev s sestričnimi so pri vseh primitivnih strogo prepovedana stvar. Naravna ljudstva prav tako ne bi mogla razumeti naše navade, da pošiljamo bolehe ali noseče ženske v tovarne in pisarne, celo dela v kuhinji jim ne dovoljujejo. Tudi to prepoved utemeljujejo sicer z vsakovrstnimi mističnimi nevarnostmi, toda uspeh je ta, da obvarujejo ženo in potomstvo težke zdravstvene škode. Tu so primitivni daleč nad civiliziranci!

Njih modrost pa gre še dalje: tudi možu noseče žene ni dovoljeno, da bi se udeležil vojnih pohodov, nevarnih lovo in ribarenja. Tako je mož prisiljen skrbeti za ženo baš v času, ko potrebuje najbolj njegove pomoči — in takšnih humanih določb ne pozna niti en zakonik v civiliziranem svetu!

V ostalem pa so »divjaki« že davno rešili težaven problem za ohranitev ne-

ke estetike in higiene v zakonu, ki je v naših salonih še zmerom neodločen problem: namreč problem ločenih spalnic. Divjakova kočja je dejansko razdeljena v dva prostora: eden je za moža, drugi za ženo.

V naših burkah in dovtipih velja tašča za hudega duha zakonskega življenja, poglavje, ki je v ostalem često bolj tragično nego komično. In naivnost primitivcev je to vprašanje tudi rešila na način, ki prekaša našo modrost — mističen tabu enostavno prepoveduje, da bi se zet in tašča srečavala in celo od daleč gledala. »Če zapazi zet v daljavi svojo taščo, mora ostaviti pot, da ga ne vidi,« pravi Levy-Bruhl v svoji knjigi. Tudi evropski zeti delajo tako — a to velja za težko kršitev lepih navad. Primitivni človek pa lahko stori tako, kakor je prav in bo veljal še za posebno korektnega moža, ki spoštuje običaje. Kdo je na boljšem?

Že stoletja obravnava civilizirana literatura vprašanje poročne noči in opisuje vse težke telesne in duševne muke, ki jih mora v njej premagati mlada žena. Tudi tu so nas primitivci prekosili s svojimi običaji. Večina naravnih ljudstev pozna namreč neko dobo med poročnim dnem in pričetkom zakonskih odnosov, ki traja najmanj devet dni, a tudi tri mesece!

Pojem zakonske zvestobe pri divjakih ni absoluten, saj poznamo primere, ko jim zakonolom ni samo dovoljen, temveč celo zapovedan. Če je rodila n. pr. žena mrtvo dete, mora pripadati najprvo drugemu možkemu, preden lahko obnovi odnose s svojim možem in mož ima celo pravico zahtevati, da mu prelomi zakon! Po drugi strani je mož večsi sam primoran, da prelomi zvestobo, n. pr. če se podaja na vojni pohod, na nevaren lov itd. Zakonolom naj ga v teh primerih obvaruje nevarnosti in poveča njegov pogum. Nam se zdi takšna seksualna morala malo čudna, a vendar se divjak ž njo očuva nekih nevarnosti, ki nastajajo z odrivanjem erotičnih želja in ki vodijo do znanih nevroz, o katerih nam govori moderna psihoanaliza. Stari Grki so imeli za te odrinjene erotične želje majhen ventil — Bakhovo noč, ko sta smela mož kakor žena po mili volji lomiti svoj zakon, primitivna ljudstva pa imajo spet svoje zapovedi,

ki jim dovoljujejo v izjemnih okoliščinah isto.

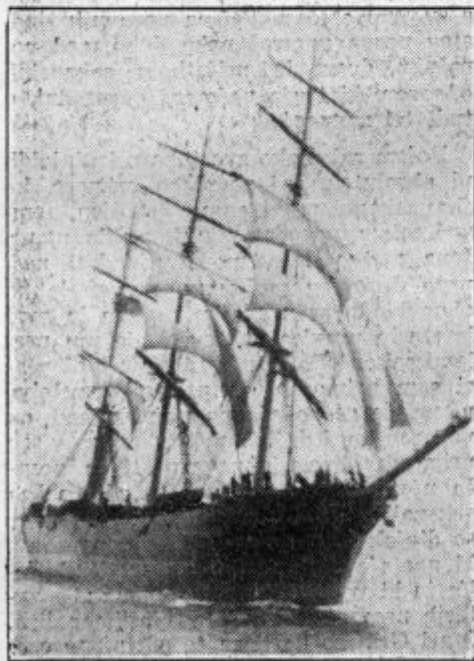
Tako se razodeva v seksualni morali primitivcev polno majhnih modrosti, ki imajo pa veliko higiensko, socialno, biološko in psihološko smotrnost. Ta smotrnost nas mora tem bolj presenetiti

ker je po vsem ni spočelo razumsko tehtanje, temveč samo instinkt. In že Schopenhauer je dejal, da omogoča razum odločitev med različnimi možnostmi, da pa izgubi človek z njim nepogrešno sigurnost dejanja, ki je lastna nagonu.

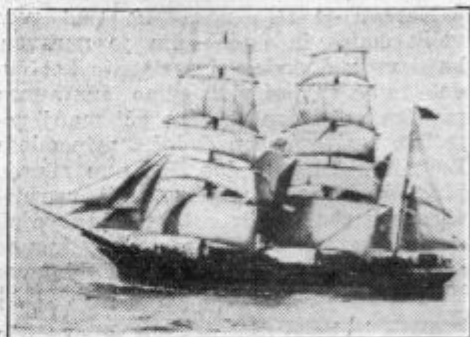
Izgubljena mornarica

Se pred desetimi leti je štela »izgubljena mornarica« 60 ladij, zdaj pa jih ima komaj še ducat in še tem se obeta, da se bodo kmalu druga za drugo vrnila s poslednje oceanske vožnje v domača pristanišča, kjer jim bodo za zmerom povili ponosna jadra. Doba brzojadrnic z orjaško takelazo je za zmerom pri kraju.

Mnoge izmed nekdanjih večjambornih rekordnic leže zdaj oskubljene in s praznimi trebuhii v majhnih zalivih pri »Golden Gate«. Še pred desetimi leti so jadrane kot ponosne edinice slavne »Zvezdne mornarice« med San Franciskom in Bristolskim zalivom. Vse so prevažale nekoč svilo, čaj, dišave in začimbe ali pa ljudi in so bile v Jokohami, Hongkongu, Singapuru, Kalkuti ali v Melburnu prav tako poznane kakor v Belfastu ali Liverpoolu, kjer so bile spuščene v morje.

»STAR OF ALASKA«, zmagovalec v tekmi l. 1928 iz San Franciscosa Baya v Bristol Bay.

»STAR OF INDIA«, spuščena l. 1863 kot potniška ladja v morje, danes mornariški muzej v pristanišču San Diego.

Ko so inženjerji začeli graditi parnike, ki so le malenkostno dražje prevažali dvojni tovor in z neprimerno večjo brzino kakor najboljše brzojadrnice, so se te po vsem svetu razkropljene ladje zbrale v San Francisku, spremenile imena in se združile v »Zvezdno mornarico«. Poslej so se imenovale »Zvezda Aljaske«, »Zvezda Laponske« itd.

Stari kapitani, potomci tistih podjetnih pomorščakov, ki so prijadrani pod ameriško zastavo v vsa pristanišča sveta dolgo preden je oral morje prvi parnik, in ki so celo vetrove napravili prepočasne, ti izkušeni jadranci so poslej samo po enkrat na leto še dvignili sidra svojih bark in jih zakrmarili na sprehod od Zlatih vrat do otoka Kadijal pa spet nazaj.

Pred desetimi leti je štela izgubljena mornarica še 60 ladij, 1928 samo še 8, leto kasneje 3, letos pa jih bodo parniki že do zadnjega izpodrinili.

Do l. 1928 se je vršilo vsako leto med San Franciskom in otokom Kadijal nekakšno tekmovanje vseh velikih jadrnic, ali to leto sta se ga udeležili samo še dve edinici »Zvezdne mornarice«. Za slovo je bilo tekmovanje kar moči slavnostno uprizorjeno. Iz severne in južne Kalifornije, od povsod so se nabrale tisočglave množice radovednežev, hoteč prisostvovati ganljivemu prizoru poslednjega jadrnanja skozi Zlata vrata. Prva je prijadrala na cilj »Zvezda Aljaske«, ki je na 2000 milj dolgi poti potolkla svojo tekmovalko »Angleško zvezdo« za

50 milj. Poprej je bila štiri leta zaporedoma zmagovalka »Laponska zvezda«, največja jadrnica na svetu, ki pa se je tudi morala umakniti parnikom.

Spretni kapitani, ki so se tolikokrat srečno izmotali iz tajfunov na Japonskem in šestokrat ubežali orkanom Karibskega morja, seveda tudi na prehodu skozi Zlata vrata niso potrebovali vodnikov, dasi je pot zelo opasna. Krasen je bil pogled, kako so ladje z razpetimi jodri spretno ubirale pot med stotinami ladjic in čolničev.

Nekatere teh znamenitih ladij so že pred leti predelali v ribiške barke, druge so morale prevažati premog ali železo, nekaj na so jih uvrstili v filmsko mornarico Hollywooda, predelane v ladje Vikingov, benečanske galere, hanzeatske koge in stare fregate, tako da zdaj na platnu iznova ploveje okoli sveta. Ena sama jadrnica, »Indska zvezda«, je našla častno mesto v ameriškem mornariškem muzeju v San Diegu. Bila je zgrajena na Angleškem 1863, skoraj cela iz železa in je nosila sprva ime »Eutepa«. Kot potniška ladja je napravila prvo

potovanje v Avstralijo in se je tako izvrstno obnesla, da so ji po vsem svetu peli slavo in ji prideli ime »Bliskovica«. Pozneje, ko je bila uvrščena v »Zvezdno mornarico« je vozila še trideset let in je še zdaj skoraj prav tako dobro ohranjena, kot takrat, ko je prvič zdrknila v valove. Nosila je lahko tisoč potnikov in še poldrugi tisoč ton tovara. Na njej je bilo poleg drugih udobnosti tudi kopališče, kar je bilo dotlej nekaj nenavadnega na ladjah.

Najlenša v družini izgubljenih mornaric pa je bila »Laponska zvezda«, ki jadra zdaj kot ribiška barka. Imela je štiri, po 60 m visoke jambore. Bila je ponos vseh pomorščakov in deveto čudo za vsakega kopinca.

Predolgo bi bilo naštevati vse posebnosti in vrline drugih »zvezdnic«, ki so nekoč nepremagljive križarile po svetovnih morjih. Vsaka se je po svoje odlikovala, vsaka si je spletla venec slave ali slednjič ga je morala vsaka odstopiti parnemu tekmeču. Zdaj tiho počivajo zadnje njih v skritih pristaniščih — odstavljene kraljice sedmerih oceanov.

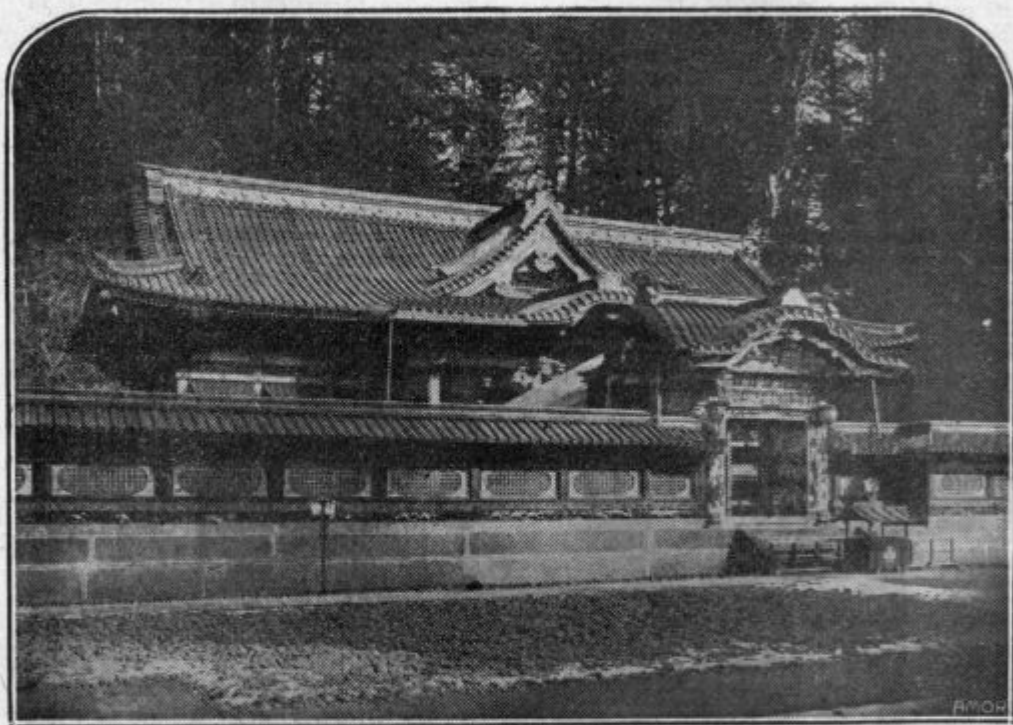
Sveto mesto Niko

Neki japonski izrek pravi: Ne moreš izgovoriti besede »sijaj«, dokler nisi videl Niko. Vsi Japonci si žele poromati v to mesto svetišč, ležeče v gorah nekako 150 km severno od Tokia.

V gaju košatega igličastega in listnatega drevja starih zarjavelih debel se dviga nad šestdeset templjev, mavzolejev in monumentalnih vrat, katerih slog se čudovito

ša preseli v nebo, telesni ostanki pa v tukajšnji cesarski mavzolej. Sedanji most je šele iz leta 1907., je pa točen posnetek starega, ki je veljal za eno največjih japonskih znamenitosti in o katerem je nastalo tolikanj legend. 1902 je potok nenavadno močno narastel in takrat ga je odneslo.

Preprosti klasični japonski slog, v katerem so zgrajena vsa svetišča, pomeni nekako tisto, kar plameneča gotska umetnost na-

Eno izmed svetišč v Niku

harmonično ujema z značajem okolišne prirode. Kamor pogledaš, povsod same barve: brončena, zlata in odtenki rdečega in zelenega laka pa rezbarije, reliefi, predstavljajoči živali ptice in cvetlice. Ta skupek svetišč pod obokom neizmerne gozda je kakor katedrala, polna svetega, tajinstvenega šepeta, ki ga povzroča cvrkutanje in spreletavanje ptic, žumlanje žuželk, polglasne molitve romarjev in zamolklo udarjanje tempeljskega zvona »kenkana«.

Dva mostova držita čez potok, ki loči svetišča od posvetne zemlje. Eden, ki je bil šele pred kratkim zgrajen iz kamna in betona je namenjen ljudstvu: romarjem in izletnikom, drugi, mnogo bolj eleganten, bleščeč se od rdečega laka in zamolklo zlate barve pa je znameniti sveti most »sinu sonca«. Ta je samo za cesarja ali za nosilce njegovega trupla, kadar se njegova du-

šega srednjega veka, le da je bogastvo ornamentov tu bolj disciplinirano. Strehe prehajajo po gracioznih krivinah harmonično druga v drugo in lepi frizi se obilno vrste, ne da bi bila zaradi tega celota zamolklih barv in skulpturnih motivov pretežka.

Občudovanja vredna je širokogrudna verska strpnost Japoncev, zakaj drugače ne bi mogla zrasti v Niku tako tesno drugo ob drugem svetišča obeh glavnih japonskih verstev budhizma in šintoizma. Ali temu smehljajočemu se narodu vera ni težek problem in zato romarji, če že pridejo v Niko, obišejo kar vsa svetišča: šintoitske tempelje z lepimi predvratci iz lakiranega lesa ali kamna, prav tako kakor budhistične tempelje, v katerih kraljujejo pozlačeni kipi velikega modreca. Spominjam se, kako sem izgubljal čas z nepotrebnim izpraševanjem

romarjev: katere vere so in kakšna se jim zdi razlika med eno in drugo. Izmikali so se mi, kakor da 'ne vedo, kaj bi prav za prav rad, v resnici se pa le niso marali kompromitirati in stavim, da sem bil v njihovih očeh barbar, zastavljajoč jim direktna vprašanja v tako delikatni zadevi. Japoncem se dandanašnji prav nič čudno ne vidi, če ta ali oni kar v šintojskem templju časti budhistične idole — ali obratno.

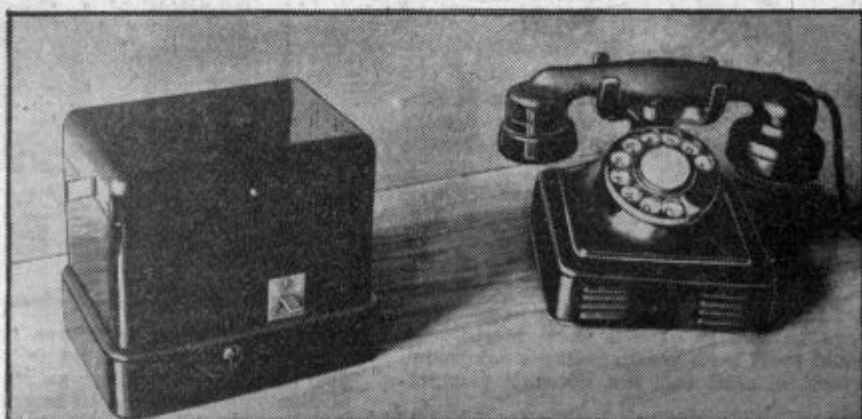
Glavna svetišča v Niku so bila zgrajena v začetku sedemnajstega stoletja. Iemitsu, eden najslavnejših vojaških poglavarjev, ki so dejanski vladali na Japonskem od dvanajstega stoletja pa do 1868, ko je revolucija spet vrnila vso oblast cesarjem, je dal v spomin na svojega starega očeta zgraditi krasen tempelj, ki še zdaj nosi ime »Iejasu«. Petnajst tisoč delavcev je delalo nepretrgoma dvanajst let, in japonski vodniki se prav tako, kakor njih ameriški tovariši radi postavljajo, da je veljalo to čudo japonskega stavbarstva celih pet sto milijonov dinarjev, ki je vse odšel vojaški poglavar iz lastnega žepa. Za tiste čase je bila to resnično bajna vsota.

Druge stavbe še zdaleka niso tako sijajne, izvzemši morda Iemitsujev mavzolej, ki se mu tudi pozna, da pri njem niso skoparili z idejami in denarjem. Po pročeljih vzdolž korniš, mojstrsko izrezanih iz lesa in s stotinami barv prevlečenih, najdeš v živih prizorih upodobljeno vso japonsko naravo. Skoraj vse ptice, drevje in najpriljubljenejše japonske cvetlice so upodobljene v tipičnih japonskih pokrajinah. Drugod se spet vrste reliefi resničnih in fantastičnih bitij: zmajev, levov, tigrov, predvsem pa opic. Posebno znamenit je prizor treh ptic, ki krasi pročelje svetega hleva, v katerem je

do poslednjih let kraljeval konj pokojnega cesarja. Prva opica si tišči ušesa, druga oči, tretja pa usta, kar je samo komična ilustracija k japonskemu pregovoru, »da moraš biti gluh slep in mutast, če hočeš srečno živeti«.

Vstop v svetišča čuvajo mrki geniji, božanski psi s strašnimi kremplji in grozeče odprtimi žreli ter grdogledi bogovi. Bog vetra je zelen, živordečih las in obrvi, na ramah pa nosi dolgo vrečo vklejenih vetrov, dočim je bog groma cinobrate barve in tišči strela v rokah. Pagode, ki se s svojimi nadstropji dvigajo nad vsem okolišnim drevjem, so skoraj zmerom zaprte, templji pa so odprti noč in dan in za vsakogar. Samo čevlje si je treba sezuti pred vhomom, da ne zamažeš pogrinjač iz riževe slame.

Vhod je zagrnjen s svilenim zastorom in ko ga odgrneš, zagledaš trop klečečih vernikov in duhovnikov, ki opravljajo pred njimi verske obrede. Enozvočno si slede molitve, le zdaj pa zdaj poudarjene z ritmičnim udarjanjem na nekakšne cimbele in olajšane s plesi mičnih malih duhovnic, belo napudranih, v purpurnih in snežnobelih kimonih, s čepicami na glavah, ki so dokaj slične pokrivalom nekaterih naših redovnic. Verski obredi so nagli in veseli. Vsak vernik opravi kratko molitvico, tleskne nekajkrat z rokami, daruje skromen novčič in odide v drugo svetišče. Povsod stoje med templji pritlikave prodajalnice z odpadki, spomini, razglednicami, iz lesa izrezljanimi miniaturnimi kipci Budhe — in bonci so zmerom pripravljene za malo napitnino zapisati nekaj pobožnih misli na kosček svilenega papirja in pritisniti zraven tempeljski žig.

»PISMENI« TELEFONSKI POGOVORI. Neki švicarski inženjerji so opremili navaden telefonski aparat še s pisalno pripravo, ki ob odsotnosti pozvanca avtomatično zabeleži vest na papirju. Tisti, ki kliče, mora na številčnici telefonskega aparata po določnem ključu vrteti kombinacije števil, ki odgovarjajo posameznim črkam. Te številke se na drugem aparatu odtisnejo na papirju in sporočilo se po enakem ključu lahko dešifira.

TRIMINUTE POTOVANJA

Seattle — pacifične Benetke

Inozemci, ki so že kolikor toliko temeljito prepotovali Zedinjene države, se ne morejo načuditi, zakaj Američani tako radi potujejo v Evropo in na druge kontinente, ko imajo vendar doma toliko lepega in zanimivega, da ni nikoli premalo. Največje prirodne krasote so le v sami Ameriki, zlasti v pokrajinah severozapadnega Pacifika. Lepše kakor tukaj se zemlja nikjer ni okrasila. Glede na krajevne čare je država Washington nedvomno med prvimi v Uniji in se prav po pravici imenuje »začarana dežela«. Lepota te zemlje je neizčrpana in nje mnogoličnost brez primere. Prestolnica Seattle, ki leži nad zalivom Elliott, se

lahko prišteva med najlepša mesta na svetu. Za razvajane Američane, ki so domači v vseh evropskih prestolnicah, je Seattle seveda samo ime.

Najprvo je Seattle veliko pristanišče, kjer odkladajo veliki prekomorniki svilo in druge proizvode toplega, bārvicega orienta, pa rude, ribe in les z mrzle Aljasko. Hkrati pa so Seattle tudi ameriške Benetke, kakor jim pravijo zaradi nekaj milj dolgega plovnega kanala, ki »vije skozi mesto. Ta kanal tvori sredi mesta veliko sladkovodno jezero, ki služi tudi kot notranje pristanišče.

Krog jezera je venec parkov, vzdolž nabrežij se vrste bulvarji, kopališča, sportni prostori, pa zoološki in botanični vrt, slednji z zbirkami prekrasnega, redkega cvetja. V bližini se dvigajo orjaški nebotičniki, ki te opozarjajo, da je Seattle trgovsko in industrijsko mesto — središče severnozapadnega Pacifika.

Glavna izletna točka v okolici je Rainier National Park, nad katerim čuva veličastni Mount Rainier, pokrit s kápo večnega snega. Pokrajina je tako lepa, da je niti s superlativi ni moči prav opisati. Iz Seattlea vozijo avtobusi proti vzhodu v Rajske doline ali v Sunrise Lodge, odkoder je najlepši pogled na goro Rainier. Nenehoma se dvigajo iz ledniških razpok bele megle proti 4220 metrov visokemu vrhu. Mount Rainier je vulkaničnega izvora, prav kakor ostala gorska vrsta krog njega, katere od sonca obsijani sneženi vrhovi se tako lepo zrcalijo v morju. V nasprotju z vrhuncem so pobočja Mount Rainierja poraščena z zelenimi gozdovi douglaških smrek in prav na meji večnega snega je venec pisanih divjih cvetic. Včasih se celo še bolj proti vrhu najdejo bele alpske lilije.

Ali je pri vsem tem čudno, če se navdušeni ribiči po cele ure zadržujejo ob bistrim gorskim vodicih tega 1. ročnega parka?

Simbol svobode

Duh, ki vstaja iz groba, je simbolični motiv na neki litavski znamki. Izdali so jo ob prvi obletnici, odkar so proglasili samostojnost te republike ob Baltu.

Litva je bila več nego stoletje pod ruskim nadzorstvom. Ko so sovjeti priznali

njeno neodvisnost, je država pokupila vsa aristokratska veleposestva in jih razdelila med kmečko prebivalstvo za dolgoročna odplačila. Znamka, ki je tu reproducirana, je veljala samo tri dni, a je vendar sveto povedala, da je Litva svobodna država med državami sveta.

Lenora v latinščini

Mrtvi ženin pride po nevesto. To narodno snov poznamo iz Bürgerjeve balade v Prešernovem prevodu, pa tudi češko prepesnitev K. J. Erbenova (Svatebni košile) v Striarjevi predelavi, Mickiewiczzeva »Ucieczka« pa še ni poslovenjena. Lenora pa je našla odmev tudi v Italiji, kakor je nedavno poročal A. Ronconi v članku »Umanisti modernie v florentinski smotri »La nuova Italia«. Tu razpravlja o češkem neohumanistu Fr. Palati, čigar knjiga »Lyra Romana« prinaša latinske prepesnitve novih, prevesno čeških pesnikov. Na prvem mestu stoji Erbenov »Sponsus redux«. Slično stvarino obdeluje italijanska balada »Storia paurosae«, kjer Giovanni Prati prikazuje Lizo, ki jo mrtvi zaročenec hoče odvesti v neznano. Toda dekle opazi na njem vragovo nogo ter omedli. Na njeno prošnjo jo reši sveta Po-

magalka. O nemški baladi Ronconi nič ne ve, kakor tudi nič o bretonski legendi, ki jo je Emil Bergerat priobčil po francoško »Le vrai conte du Mouchoir blanc« v zbirki: Le Livre d'or des Légendes (Université des Annales, 1912—13, Pariz). D

Prah in saje

zmanjšujeta sončno svetlobo. To zmanjšanje so merili v Ameriki s pomočjo fotoelektričnih celic. Pri tem so ugotovili, da gre v onih mestnih predelih, ki so najbolj izpostavljeni cestnemu prahu in sajam, v izgubo 50% svetlobe! Povprečna letna izguba iznaša pri jasnih dnevih 16,6%, pri oblačnih 34,6%. Te številke vsekakor dokazujejo, koliko svetlobe požro prebivalcem velikih mest in industrijskih krajev prah in saje, hkrati pa živo opozarjajo, da je treba te nedostatke po možnosti odpraviti. — Rč.

JAPONSKA

V SLIKI IN BESEDI

Na washingtonski konferenci 1921—22 je Japonska igrala vodilno vlogo. Omejitev oboroževanja na morju je postavila Japonsko v razmerje 5:5:3 z Zedinjenimi državami in Veliko Britanijo, ki se je zbrala naglega napredka Japonske in je zbrala svoje pomorske edinice v Tihem morju. Japonska je svoje brodogrje izgradila do moči, ki ji dovoljuje pogodba.

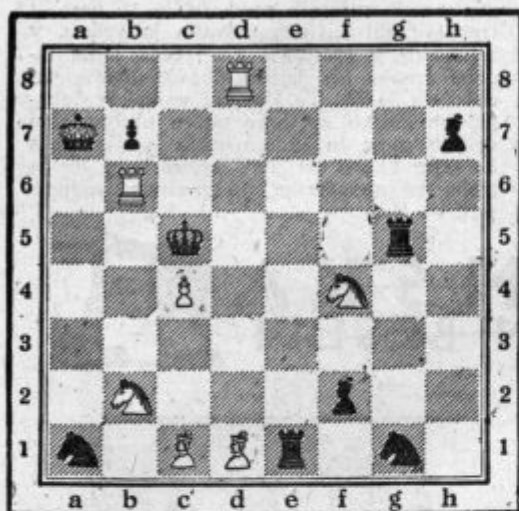
Japonska je pretrpela največjo nesrečo v svoji zgodovini 1. septembra 1923, ko so velik potres in silni valovi, ki so se dvignili iz morja, deloma porušili mesti Tokio in Jokohama. Okoli 100.000 ljudi je izgubilo življenje. Japonci so se takoj podali na delo in popravili ogromno škodo.

ŠAH

Problem 9

K. A. Kubel

Prva nagrada »Zvezdec

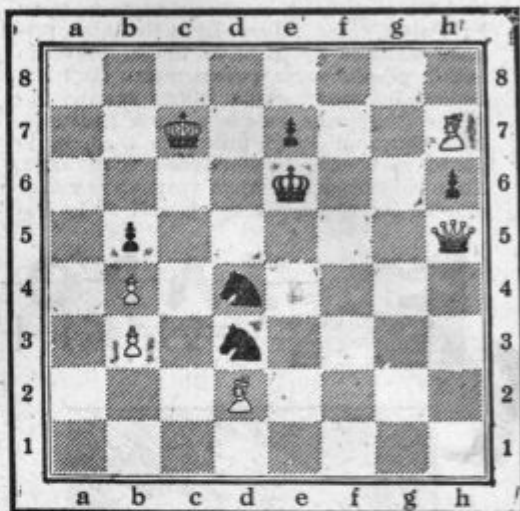

Mat v 3 potezah.

Problem 10

Karel Traxler

»Narodni Listy« 1932.

Mat v 3 potezah.

Razbitje fronte v posvetovalni partiji

Igrano 26. marca 1932 v Haagu.

Retijeva otvoritev.

Bela: Euwe in Speyer. Črna: Spiclmann in Flohr.

1. Sg1-f3	Sg8-f6
2. c2-c4	c7-c6
3. b2-b3	d7-d5
4. Lc1-b2	Lc8-f5
5. g2-g3	e7-e6
6. Lf1-g2	Lf8-d6
7. 0-0	Sb8-d7
8. d2-d3	Dd8-e7
9. Sb1-c3	h7-h6

Črna ima v načrtu prodiranje kmetov proti sovražni rošadni postojanki, toda beli ga prehitijo z energično akcijo centra.

10. c4xd5!	e6xd5
11. e2-e4	d5xe4
12. Sc3xe4!	---

Močnejše kot d3xe4, nakar bi sledila poteza Lg 4, kar pa sedaj zaradi Tfl-e1 ni primerno.

12. ---	Lf5xe4
13. d3xe4	0-0
14. Sf3-d4	Ld6-e5
15. f2-f4	Le5xd4

16. Dd1xd4	Sd7-c5
17. Dd4-e5	Sc5-e6
18. Tal-c1	De7-b4
19. De5-f5	Td8-d2

Črna zgubi pri slabih poziciji kmeta; v obupu namerava žrtvovati kvaliteto na g2. Toda nasprotnika tudi na to odločno reagira.

20. Lb2xf6	g7xf6
21. Df5xf6	Th8-d8
22. Df6xf7	Td2xg2+
23. Kg1xg2	Db4xe4+
24. Kg2-h3	Se6-d4
25. Tfl-e1	Sd4-e2
26. Tc1-d1	Td8-d5
27. Td1xd5	c6xd5
28. Df7xg8+	Kc8-e7
29. Dg8-g4	Kapitulacija.

*

Rešitev problema 8

1. Sc7-d5.

in vnanjih znakov, temveč je treba seči globlje, odpraviti vzroke in predvsem skrbeti, da se ne anja razdraženost čim bolj zmanjša. Razburjeni časi so samo izraz razburjenosti v njih živčnih ljudi, če se posreči, popraviti to razdraženost pri posameznem človeku, se bodo ugodne posledice pokazale tudi v celoti in tako se bodo morda lažje reševali številni povojni problemi, s katerimi si danes že leta in leta brez pravih uspehov belijo glave vsi veliki državniki in politiki. (Dr. E.—n.)

Razdelitev ozona po ozračju

Ob ravniku je množina ozona razmeroma majhna in vse leto enaka. Toliko, kolikor ob ravniku, je v zmernih pasovih

ozona jeseni, dočim je spomladi množina tem večja, čim više se pomikamo proti severu. Vzrok je sam način nastajanja ozona pod vplivom sončnih žarkov. Za tvorjenje ozona iz ozračnega kisika so namreč potrebni sončni žarki kratke valovne dolžine, dočim žarki daljših valov, tedaj rdečkasta svetloba, pospešujejo obratni proces. Oba nasprotna učinka pa sta skoraj zmerom bolj ali manj v ravnotežju, le v višjih zemljepisnih širinah se ob dolgih poletnih dnevih stvori več ozona kakor pa razkroji. V višjih zračnih plasteh je sorazmerno več ozona kakor pri tleh. V našem klimatskem pasu ga je največ 45 do 50 kilometrov nad zemljo.

ISČEJO SE DELAVCI

(Zgoraj je napisano: Delavnica iskrene antante, Gradnja Nove Evrope)
Risal Raemaekers (Le Soir, Bruselj).

HUMOR

»Vselej, ko se srečava, mislim na naji-
nega prijatelja.«

»Ali sem mu mar tako podoben?«

»To ne — ampak tudi on mi je dolžan
sto dinarjev!«

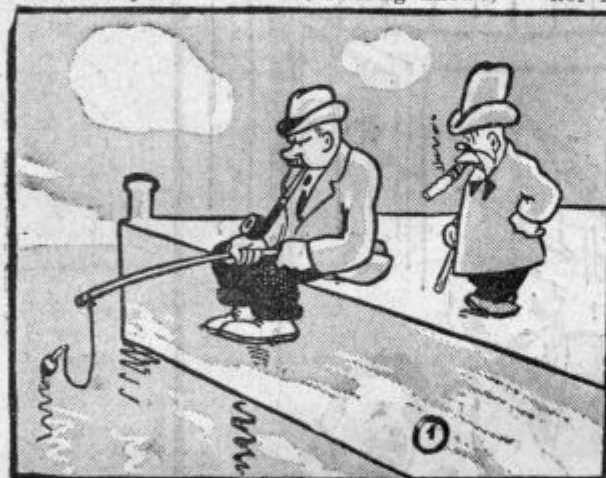
(»Passing Show«)

»To je torej tvoja nevesta? Ali je pa-
metna?«

»Dragi moj, ona ima pameti za dva!«

»No, potem jo pa le vzemi, ona je ka-
kor nalašč zate!«

(»Rico«)

COPYRIGHT R. B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamsonovo usmiljenje

— Hvala za prijaznost, gospod Gruden.

— Le mirni bodite, gospod profesor, kar se tiče stvari, ki ste jo omenili. Tudi gospod Romih se bo pomiril.

— Bojim se, da bo izgubil ravnovesje. Njegovo vedenje se mi ne vidi normalno.

— Mnogo je trpel. Pa tudi občutljiv je precej.

— Vse njegovo obnašanje ga izdaja, je pripomnil Jalen in utihnil.

— Kako menite?

Jalen je čutil, da nima nobene pametne besede na jeziku.

— Zaslužil si je bil mirnejše življenje, je dejal, pa ga je bilo skoraj sram te opazke. Prijel je za klobuk in naglo rekel:

— Pa oprostite.

Istočasno se je bil priklonil in segel kiparju v roko.

— Prosim, prosim! Upam, da me boste po mojem povratku razveselili z dobro novico, mu je kipar močno stisnil roko.

— Na svidenje, je suho odvrnil profesor.

— Pogum in na svidenje!

Zadnje besede sta govorila že na hišnem pragu.

Ko se je Jalen obrnil in stopil nazaj na ulico, mu je zapihala v razgreti obraz mrzla sapa. Vso pot je čutil v duši močno neubranost in ko je sedel v prazni posvetovalnici za mizo, si je spustil glavo na roke ter se zamislil.

ZADNJE NAROČILO

— Pojdite! Pokličem vas! je velela gospa Albina služkinji, ko je bila zvedela od nje, kar ji je pravil in naročil profesor Jalen.

Z očmi, polnimi začudenja, se je Matilda med vrati obrnila in rekla z žalostnim glasom:

— Tako rada bi vam pomagala —

— Pojdite zdaj, Matilda, je ponovila gospa prijazneje.

— Grem, je služkinja počasi zaprla vrata za seboj.

Trepetaje je stopila gospa k oknu. Bila si je v svesti, da se mora čim prej umakniti, kajti srečanje z njim, ki je vznemiril že vso okolico, bi znalo v tej napetosti škodovati njeni volji, vendar si ni bila na jasnem, kaj je treba storiti, da ne pride stvar v javnost. Vsaj zdaj še ne.

Izenada je čutila led na obrazu. Zdrznila se je, stopila od okna in si pokrila lica s šalom, ki si ga je bila ovila okoli vrata. Za hip so se ji zmešale misli, pa se je naglo zavedla in hitela s polnjenjem čregov. Priti mora, pa naj pride tako ali tako, danes ali jutri — si je dejala — in potlej? — potlej? se je vprašala. Bolje umreti nego živeti hinavsko življenje zaradi neke vnanjosti, ki jo zahteva celo še današnja svetohlinska družba, je dvignila roko, kakor da se hoče oteti iz vrtincev temnih misli, ki jo je bil zajel že na poti od prijatelja.

Pozvonila je služkinji.

— Vedela sem, da vam bo hladno. Takoj naložim, je obstala Matilda na pragu.

— Poslušajte, Matilda! Pojdite in prinesite s podstrešja črni kovčeg.

— Takoj, gospa. Še prej pa bom zakurila.

— Rekla sem, da me ne zebe. Prinesite kovčeg! Da?

— Že vem. Tistega okovanega. Tistega, ki so shranjeni v njem gospodovi spisi, kaj ne?

— Da, tistega.

Ko je služkinja že zaprla vrata, je zaklicala gospa:

— Matilda! Matilda!

— Zelite? je odprla služkinja vrata.

— Ali so duri zaklenjene?

— So.

— Dobro zaklenjene? Ste se prepričali?

— Malo prej, gospa.

— In zvonec?

— Sem ga zataknila takoj, ko ste odšli v sobo.

— Prav ste storili. Hvala. Dokler sem doma, ne odprite vrat nikomur!

— Tudi gospodu profesorju ne?

— On ima itak svoj ključ. Ste me razumeli?

— Sem, gospa.

— No, pojdite zdaj in prinesite kovčeg.

— Ampak hladno je v sobi.

— Pustite vendar to! Rekla sem, da ne ostanem dolgo. Vse drugo vam še povem.

Služkinja je zmajala z glavo ter odšla.

Čudni so ti posli! je stopila gospa pred ogledalo in si popravljala kodre ob ušesih. Čim je človek dober z njimi, pa že mislijo, da se smejo zanimati za vse.

— Mislim, da sem prinesla pravega, je položila Matilda zaprašen kovčeg k peči.

— Hvala, je dejala gospa in segla v predalček pod ogledalom.

— In zdaj?

— Pokličem vas, Matilda.

Služkinja je tipala po peči in rekla:

— Kar zdelo se mi je, da bi bila morala zakuriti peč.

— Ne bodite vendar sitni! Bog ve koliko peči boste morali še kuriti v življenju!

— Za vas, gospa, prav rada. In za gospoda tudi...

— Matilda, pokličem vas, je zdajci dejala gospa z resnim glasom ter se okrenila.

— Kar pozvonite, če me boste potrebovali. V kuhinji bom.

Ko je služkinja odšla, je gospa tiho obrnila ključ v vratih, stopila nazaj k ogledalu in vzela iz predalčka šop drobnih ključev.

Odprla je kovčeg. Duh po plesnobi ji je udaril v nosnice, da se je za hip odmaknila. Nato je vzela iz kovčega zveženj pisem in ne da bi ga bila razvezala, je stikala s prsti po njem. Slednjič ga je položila na stol poleg sebe in segla po drugem kupu papirja, ki je bil prav tako povezan z navadnim motvozom.

Tu se je začelo — — je pretrgala motvoz, odprla dvoje, troje pisem in jih preletela z nemirnimi očmi. Nekaj sentimentalnega se je zganilo v njeni duši, pa je naglo vstala, zagrabila kup pisem in jih vrgla v peč. Ne, prav nobenega ne shranim! Kar je bilo, je bilo! In pričela je metati v peč vse po vrsti. Iznemada se ji je ustavila roka. Na dnu kovčega je zagledala pismo trgovske oblike, zamazano in opremljeno s številnimi pečati. Zagrabila je pismo, sedla na stol in pričela čitati:

— — — — — Te bo razveselila vest, da se mi je posrečilo dobiti »službo« uradnega risarja pri novo ustanovljenem Kombiroju. Služba sicer ni v evropskem smislu, ampak navadno nameščenje, ki daje človeku pravico do kruha in življenja.

Pa to te najbrže ne zanima — — — — —

— — — — — silno, neznosno... Vse moje misli, vsa moja čustva so kakor očarana od Tvoje ljubezni. Ljubim Te, Bina, ljubim tako, kakor nisem nikoli mislil, da je mogoče ljubiti — — — — — Največji trenutek mojega bodočega življenja bo, ko Te bom spet videl in bodo pozabljene za vselej te grozne muke, ki mi razjedajo dušo ob sami misli, da se je v teku let v moji odsotnosti le količkaj spremenilo v Tvoji duši — — — — —

— — — — — udarca bi ne mogel prenesti — — — — — se mi gnusi in kar je najhuje zame, med temi ljudmi, ki niso več ljudje, kakor smo bili nekaj, so tudi takšni, ki mi brezobzirno zatrjujejo, da tudi v Evropi ni več starega reda in zakonske morale — — — — —

Starega reda in zakonske morale! je kliknila gospa Albina, zmečkala pismo v pesti, vstala in začela hoditi po sobi sem in tja. Red in morala? je ponavljala. Stari red? Kaj je stari red? je siknila, strgala pismo v koščke in jih jerno vrgla v peč. Nato je pograbila ostali papir v kovčegu, ga zmašila v peč in pozvonila služkinji. Skočila je k vratom, jih odklenila in čakala.

— Vžigalice, Matilda!

— No, saj sem vedela, da vas bo zeblo!

— Vžigalice, pravim! je velela gospa pri priprtih vratih.

— Takoj, gospa! In drv tudi prinesem.

— Strašno! je odpahnila gospa vrata, da so se zadela ob stojalo za knjige in da se je prevrnila in padla na tla elegantna vaza z rožami, ki jih je bila prinesla zadnjič od kiparja.

— Kaj je? Kaj je? je silila služkinja v sobo.

— Tega ste krivi vi! Zakaj ne ubogate, če vam naročim, da mi prinesite vžigalice? je pobrala gospa vazo, ki se ni razbila.

— Jaz da sem kriva?

— Kje imate vžigalice?

— Tu so, je vzela služkinja škatlīco iz predpasnikovega žepa. Ali naj pobrišem po tleh?

— Pustite!

— Poznalo se bo.

— Naj se pozna! Pojdite, prosim!

In gospa je zaprla vrata.

Grozno, kakšni so ljudje! In zmerom je tako, kadar hoče biti človek sam! Komedijantstvo v trenutkih, ko ni v človeku prostora za najmanjšo veselo misel! je prižigala gospa vlažni papir, dokler ni zaplapolal plamen, nakar je z nogu sunila vratca, da so se močno zaprla.

In vendar jo potrebujem! je spet pozvonila služkinji.

Matilda je potrkala na vrata.

— Kaj naj pomeni to? je gospa nejevoljno odprla vrata.

— Ne vem, kaj želite, je mirno dejala služkinja.

— Zakaj trkate?

— Nisem vas hotela vznemiriti.

— Matilda, Matilda! Zdi se mi, da znate tudi nagajati.

— Nikoli, gospa! Ampak videla sem, da ste jezni name, pa sem se bala —

— Tako? Zbali ste se? se je ironično zasmejala gospa.

Služkinja ni odgovorila. Njene sive oči so se plazile po tleh okoli peči, kjer so ležali raztreseni koščki papirja.

— No, dolgo se me ne boste več bali! je stopila gospa v sredo sobe.

— Kako mislite, gospa? Vsa sem že zmešana. In zdaj vidim, da sem slabo pospravila, se je sklonila Matilda in pričela pobirati kosce papirja.

— In zakurili ste tudi? S čim? Saj ni bilo drv, niti tresk! se je dvignila.

— Pustite! Pospravili boste potlej! Stopite sem! je pokazala gospa na zofo.

Služkinja je molče ubogala.

— Zmerom sem vas smatrala za zanesljivo in marsikaj veste, česar bi ne vedela nobena druga, je pričela gospa z nekoliko povzdignjenim glasom.

— Mislim, da sem zaslužila vaše zaupanje, je ponižno pripomnila služkinja ter prekrizala roke v naročju.

Gospa se je naslonila na omaro ter nadaljevala:

— Da. Rekla sem, da sem videla v vas zanesljivo osebo. Priznati moram, da sem bila splošno zadovoljna z vami. Z vašim delom, pa tudi sicer. Prav tako upam, da ste bili vi zadovoljni z menoj in da se ne morete preveč pritoževati.

— Boljše gospe si res nisem mogla želeti.

— Vsi imamo svoje napake. Malenkostim pa ne uide nihče — — Torej, bila sem zadovoljna z vami — —

— Ampak, gospa, je nagnila služkinja glavo, saj govorite kakor za slovo!

— Matilda, poslušajte zdaj! Zelo bom zadovoljna, tudi če me bo usoda ločila